

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет
Кафедра міжнародної економіки та світового господарства

Реєстр № _____
Нормоконтролер

«До захисту»
В.о. завідувача кафедри
к. е. н., доц. Шуба Т.П.

**ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН
ЄВРОПИ**

Кваліфікаційна робота бакалавра

Виконала:
студентка 4-го курсу
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
денної форми навчання
гр. ЕМ-42

Альона ШЛЯХТА

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Наталія ДУНА

Харків – 2025

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження сталого розвитку та його інструментів	7
1.1.Сутність та концепції сталого розвитку.....	7
1.2.Інструменти забезпечення сталого розвитку країн.....	14
1.3.Сучасні виклики сталого розвитку країн.....	22
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. Аналіз інструментів забезпечення сталого розвитку в європейських країнах	29
2.1.Досвід провідних країн Європи у використанні інструментів сталого розвитку.....	29
2.2. Оцінка ефективності використання інструментів сталого розвитку.....	39
2.3.Перспективи та пріоритети сталого розвитку в країнах Європи	50
Висновки до розділу 2	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТОК А. Зв'язок між цілями ЦСР та політикою ЄС у галузі зеленої економіки.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах глобальних екологічних викликів, зміни клімату, ресурсного виснаження та соціальної нерівності концепція сталого розвитку стає центральною парадигмою розвитку країн світу. Особливе значення ця модель набула в країнах Європейського Союзу, які послідовно реалізують стратегії, спрямовані на забезпечення екологічної рівноваги, економічного зростання та соціального добробуту.

Сталий розвиток ґрунтується на гармонізації трьох основних компонентів: економічного, соціального та екологічного, з урахуванням інтересів як сучасних, так і майбутніх поколінь. У Європейському Союзі ці принципи закріплені в ключових документах, зокрема Європейській зеленій угоді (European Green Deal), Стратегії кліматичної нейтральності та політиках переходу до циркулярної економіки.

Для вивчення ефективних інструментів сталого розвитку необхідно врахувати досвід провідних європейських країн, таких як Швеція, Німеччина та Нідерланди.

Ці держави демонструють високий рівень екологічної свідомості, інноваційного та ефективного державного управління, що дозволяє їм досягати значних успіхів у зменшенні вуглецевого сліду, розвитку “зеленої” економіки та підвищенні якості життя громадян.

Актуальність теми зумовлена потребою адаптації найкращих європейських практик для підвищення ефективності сталого розвитку в інших країнах, зокрема в Україні.

Ступінь наукової вивченості. Проблематика сталого розвитку набрала особливої ваги в наукових колах, починаючи з другої половини ХХ століття, і лишається в центрі уваги науковців і на тепер. Чимало уваги питанням забезпечення сталого розвитку приділяють як міжнародні організації, такі як ООН, Європейський Союз, OECD, так і провідні наукові осередки Європи. У 2015 році ООН ухвалила Глобальні цілі сталого розвитку (ЦСР), що стали

орієнтиром для національних політик країн ЄС. Відтоді в європейському просторі відбулося суттєве поживлення досліджень механізмів, інструментів та результатів їх реалізації.

Найбільш активно тема розробляється у працях європейських дослідників, серед яких Йоган Рокстрьом (Швеція), Кейт Рейворт (Велика Британія), Гаррі Далі та Тим Джексон, а також у дослідженнях аналітичних центрів, таких як Wuppertal Institute (Німеччина), Stockholm Environment Institute (Швеція), Європейського екологічного агентства (ЕЕА) та Інституту довкілля Європейського парламенту.

В українській науковій літературі тема сталого розвитку також отримала належну увагу. Дослідники аналізують європейський досвід у контексті інтеграційних прагнень України та потреби адаптації ефективних інструментів до національних умов. Зокрема, Кононенко О.Ю. досліджувала актуальні виклики та проблеми сталого розвитку, Корольчук Л. – екологізацію економіки в межах реалізації концепції сталого розвитку, а Скорик М.О. – еволюцію та сутність державного регулювання аграрного сектору. Крім того, Іщенко А.М. аналізував управлінські інструменти забезпечення сталого розвитку, а Шводіауер Г. висвітлював особливості та характеристику цілей сталого розвитку.

Отже, тема інструментів забезпечення сталого розвитку країн Європи добре досліджена у науковій літературі. Водночас залишається актуальною проблема підвищення ефективності їх реалізації, а також адаптації до національних особливостей та сучасних викликів, таких як зміна клімату, енергетична криза та наслідки воєнних конфліктів.

Об'єкт дослідження - інструменти сталого розвитку.

Предмет дослідження - інструменти забезпечення сталого розвитку європейських країн.

Мета роботи - систематизація та аналіз досвіду впровадження інструментів сталого розвитку в країнах Європи.

В процесі досягнення мети вирішувались наступні **завдання**:

- визначити сутність та концепції сталого розвитку;
- систематизувати інструменти забезпечення сталого розвитку країн;
- виявити сучасні виклики сталого розвитку країн;
- проаналізувати досвід провідних країн Європи у впровадженні інструментів сталого розвитку;
- здійснити оцінку інструментів сталого розвитку країн Європи;
- визначити перспективи та пріоритети сталого розвитку в країнах Європи.

У роботі використовувались такі **методи дослідження**, як: порівняння для оцінки практик впровадження інструментів сталого розвитку, аналізу та синтезу - для систематизації досвіду сталого розвитку в країнах Європи, індукції та дедукції – для формування загальних положень та аналізу конкретних прикладів застосування інструментів сталого розвитку, графічний - для демонстрації результатів дослідження.

Інформаційною базою написання кваліфікаційної роботи стали наукові праці вітчизняних та закордонних учених у сфері управління сталим розвитком; статистична інформація; періодичні видання; інформаційно-аналітичні матеріали, Інтернет-ресурси.

Апробація. Основні положення кваліфікаційної роботи були представлені в тезах «Інструменти забезпечення сталого розвитку країн Європи» на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні перетворення міжнародного бізнесу» (м. Харків, 22 квітня 2025 року).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 71 сторінки. У процесі дослідження було підготовлено 6 таблиць, що містять систематизовані дані та аналітичну інформацію, а також 10 рисунків, які наочно ілюструють основні результати дослідження, висновки та тенденції, що розглядаються в роботі.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЙОГО ІНСТРУМЕНТІВ

1.1. Сутність та концепції сталого розвитку

Розвиток, як концепція, асоціювався з різними значеннями, інтерпретаціями та теоріями різних вчених. Розвиток визначається як «еволюційний процес, в якому людські можливості збільшуються з точки зору ініціювання нових структур, вирішення проблем, адаптації до постійних змін та цілеспрямованого і творчого прагнення до досягнення нових цілей» [5].

За словами Совгіра С., розвиток можна трактувати як такий соціальний стан нації за якого потреби її громадян задовольняється на основі раціонального і відповідального використання природних ресурсів. У цьому контексті сталий розвиток означає забезпечення добробуту населення без шкоди для навколишнього середовища та з урахуванням інтересів майбутніх поколінь [21].

Мельник В. та Поліщук О. визначають, що розвиток розглядається як багатовимірний процес, що охоплює глибокі трансформації в соціальних структурах, суспільних відносинах та інституційній системі. Він включає не лише економічне зростання, а й спрямований на зменшення соціальної нерівності та повне викорінення абсолютної бідності. Такий підхід передбачає комплексне поліпшення якості життя населення та забезпечення стійкого прогресу суспільства в різних його вимірах [16]. Було висунуто кілька теорій пояснення концепції розвитку. До них належать теорії модернізації, залежності, світових систем та глобалізації.

Теорія модернізації розвитку розрізняє дві основні категорії суспільства у світі, а саме традиційні та сучасні суспільства. Теорія, що традиційні суспільства переповнені нормами, переконаннями та цінностями, заважає їх розвитку. Тому, щоб прогресувати, традиційні суспільства мають наслідувати культуру сучасних суспільств, що характеризується накопиченням капіталу та індустріалізацією,

сумісними з розвитком. Насправді, ця теорія прагне поліпшити рівень життя традиційних суспільств у вигляді економічного зростання шляхом впровадження сучасних технологій. Цю теорію критикують за те, що вона не бере до уваги теорію Сена «погляд на розвиток щодо свобод та самоповаги» [61].

Теорія залежності, заснована на марксистській ідеології, розвінчує принципи теорії модернізації і стверджує, що індустріалізація в розвинених країнах швидше в результаті експлуатації економічного надлишку бідних країн розвиненими країнами. Однак ця теорія не прояснює залежність менш розвинених країн від метрополії з погляду того, як розвинені країни забезпечують доступ до економічних надлишків бідних країн [50].

Теорія світових систем стверджує, що міжнародна торгова спеціалізація та переміщення ресурсів з периферії (менш розвинені країни) до центру (розвинені країни) пригнічують розвиток на периферії, змушуючи її залежати від країн центру. Теорія світових систем розглядає світову економіку як міжнародну ієрархію нерівних відносин і що нерівні відносини в обміні між країнами третього та першого світу є джерелом надлишків першого світу. Це контрастує з класичною марксистською теорією, яка стверджує, що надлишки є результатом відносин капіталу та праці, які існують у «виробництві». Теорія світової системи піддавалася критиці за надмірне підкреслення світового ринку та ігнорування сил і виробничих відносин [72].

Подібно до теорії світової системи, теорія глобалізації бере свій початок у глобальних механізмах більш глибокої інтеграції економічних операцій між країнами. Однак, крім економічних зв'язків, іншими ключовими елементами для інтерпретації розвитку в тому, що стосується глобалізації, є культурні зв'язки між націями. У цій культурній орієнтації одним з основних факторів є зростаюча гнучкість технологій, що дозволяють об'єднатися. Таким чином, відкрита та легка комунікація між націями створила основу для культурної гомогенізації, створивши тим самим єдине глобальне суспільство.

Політичні події більше не набувають локального, а глобального характеру. Глобалізація підкріплена політичними, економічними,

технологічними та соціокультурними факторами і орієнтаціями. Хоча ці теорії розвитку мають свої слабкі сторони, вони проклали шлях для сучасних концепцій та парадигм глобального розвитку, а саме «стійкості» та «сталого розвитку» (СР).

Буквально стійкість означає здатність підтримувати деяку сутність, результат чи процес із часом. Однак у літературі з розвитку більшість вчених, дослідників і практиків застосовують цю концепцію для екологічної соціальної та підтримки. Визначають стійкість (сталість) як ефективний та справедливий розподіл ресурсів усередині покоління та між поколіннями при здійсненні соціально-економічної діяльності в межах кінцевої екосистеми.

Розглядають сталість як динамічну рівновагу в процесі взаємодії між популяцією та несучою здатністю її середовища, так що популяція розвивається, щоб висловити свій повний потенціал, не надаючи незворотного несприятливого впливу на несучу здатність середовища, від якого воно залежить. З цієї точки зору можна зробити висновок, що сталість фокусує увагу на діяльності людини та її здатності задовольняти людські потреби і бажання без виснаження виробничих ресурсів, що знаходяться у його розпорядженні. Це, таким чином, викликає думки про те, як люди повинні вести своє економічне та соціальне життя, спираючись на доступні екологічні ресурси для розвитку людини [24].

Сталий розвиток став новим словом у дискурсі розвитку, будучи пов'язаним із різними визначеннями, значеннями та інтерпретаціями. У буквальному сенсі, сталий розвиток буде просто означати «розвиток, який може тривати або нескінченно, або протягом певного періоду часу» . Структурно концепцію можна представити як фразу, що складається з двох слів: «сталий» і «розвиток». Хоча визначень щодо сталого розвитку достатньо, найчастіше цитованим визначенням концепції є те, що було запропоновано у звіті Комісії Брундтланд. У звіті сталий розвиток визначається як розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [17].

Сталий розвиток є основною концепцією в рамках глобальної політики та порядку денного у сфері розвитку. Він забезпечує механізм, з якого суспільство може взаємодіяти з довкіллям, не ризикуючи у своїй діяльності завдати шкоди ресурсам у майбутньому. Таким чином, це парадигма розвитку, а також концепція, яка закликає до підвищення рівня життя, не наражаючи на ризик екосистеми Землі або не викликаючи екологічних проблем, таких як вирубування лісів та забруднення води, повітря, які можуть призвести до таких проблем, як зміна клімату та вимирання видів [32, с. 25].

Отже, сталий розвиток – це підхід до розвитку, який використовує ресурси таким чином, що дозволяє їм (ресурсам) продовжувати існувати для інших, водночас підтримуючи здатність природних систем надавати природні ресурси та екосистемні послуги, від яких залежить економіка та суспільство. Розглянутий з цієї точки зору, сталий розвиток спрямований на досягнення соціального прогресу, екологічної рівноваги та економічного зростання. Досліджуючи вимоги сталого розвитку встановлено, що науковці наголошують на необхідності відмови від шкідливої соціально-економічної діяльності та натомість зайняття діяльністю, яка надає позитивний екологічний, економічний та соціальний вплив.

Аналізуючи доктрину сталого розвитку, слід зазначити, що «більшість актуальних проблем та питань цивілізаційного та національного розвитку обговорюються і вирішуються у контексті парадигми сталого розвитку. Концепція сталого розвитку в Україні, як і в багатьох інших країнах, тісно переплетена з категоріями суспільних благ та розвитку людського потенціалу» [28, с.884].

Проте «на шляху вектора сталого розвитку та рішення поставлених завдань переважає безліч невизначеностей, особливо щодо існування та розміру майбутніх поколінь, мінливих переваг, технологічних та політичних змін, екологічних процесів» [54].

Сталий розвиток складається із збереження та відновлення, де це необхідно, достатнього природного капіталу на підтримку політики якісного

розвитку; включення екологічних, культурних, соціальних та економічних критеріїв у планування та реалізацію рішень у галузі розвитку, як державних, так і приватних. Це не означає ні вирівнювання створених людиною систем та екосистем, ні регресу людини до якогось природного порядку, що саморегулюється. Але це також не є саморегулюванням соціальної системи. Сталий розвиток полягає:

по-перше, у збереженні та відновленні, де це необхідно, достатнього природного капіталу для підтримки політики якісного розвитку;

по-друге, включення екологічних, культурних, соціальних та економічних критеріїв у планування та реалізацію рішень у сфері розвитку, як державних, так і та приватних.

Сталий розвиток має важливе значення для покращення якості життя людей та охоплює соціальні, економічні та екологічні умови. Іншими словами, сталий розвиток необхідний для досягнення більш широких конституційних ідеалів і конкретних цілей людської гідності, рівності та захисту прав людини.

Формулювання у цьому сегменті передбачає, що сталий розвиток є явною конституційною метою, оскільки воно притаманне соціальним, економічним та екологічним правам [24]. Головною метою сталого розвитку є створення світу, в якому люди можуть вести здорове та повноцінне життя, одночасно зберігаючи планету для майбутніх поколінь. Ця мета вимагає довгострокової перспективи та рішучої прихильності здійснення змін, які з часом принесуть користь як людям, так і планеті.

Ключові принципи сталого розвитку включають скорочення відходів та забруднення довкілля, збереження природних ресурсів та заохочення соціальної справедливості та економічних можливостей. Доктрина сталого розвитку була прийнята у зв'язку з впливом індустріалізації на екологію. Для досягнення економічного та соціального прогресу важливо підтримувати баланс між навколишнім середовищем та розвитком. Розвиток неможливий без збереження довкілля.

Існує об'єктивна необхідність захищати та зберігати природу та природні ресурси таким чином, щоб задовольняти потреби як нинішнього, так і майбутніх поколінь. З огляду на обмеженість ресурсів планети, їхнє нераціональне використання може призвести до серйозних екологічних, економічних та соціальних наслідків. Тому питання сталого використання природних багатств, збереження біорізноманіття, боротьби зі зміною клімату та забрудненням навколишнього середовища набувають дедалі більшої актуальності.

Світова спільнота усвідомлює необхідність об'єднання зусиль для вирішення глобальних екологічних проблем. З цією метою час від часу проводяться міжнародні зустрічі, конференції, саміти та форуми, на яких обговорюються ключові питання захисту довкілля та виробляються спільні рішення.

Стокгольмська конференція стала історичною подією, на якій обговорювалася концепція сталого розвитку. Це був перший випадок, коли різні країни зібралися разом для вирішення зростаючих проблем забруднення та деградації навколишнього середовища. Основна увага була приділена ідеї сталого розвитку для створення балансу між економічним розвитком та охороною навколишнього середовища. Конференція стала важливим поворотним моментом у глобальному екологічному сценарії, який призвів до прийняття Програми Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП) у 1975 р. Отже, сталий розвиток – це концепція, що передбачає збалансований розвиток суспільства, економіки та довкілля без загрози для майбутніх поколінь. Його сутність розглядається через різні підходи, які представимо в табл.1.1.

Таблиця 1.1 - Підходи до визначення сутності «сталого розвитку»

Назва	Характеристика
Екологічний	Цей підхід наголошує на необхідності збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу людської діяльності на довкілля. Основні принципи: раціональне використання ресурсів; збереження біорізноманіття; зменшення шкідливих викидів та екологічний контроль
Економічний	Фокусує увагу на забезпеченні довгострокового економічного розвитку без виснаження ресурсів. Основні аспекти: використання ресурсозберігаючих технологій; розвиток циркулярної економіки; інвестування в «зелені» технології та інновації
Соціальний	Зосереджується на забезпеченні рівних можливостей, соціальної справедливості та підвищенні якості життя. Включає такі принципи: доступ до освіти та охорони здоров'я; забезпечення гідних умов праці; соціальна відповідальність бізнесу
Інституційний	Розглядає сталий розвиток через механізми державного управління, законодавчі ініціативи та міжнародну співпрацю. Основні складові: екологічне законодавство та його дотримання; політика сталого розвитку на рівні держави та бізнесу; глобальні ініціативи, такі як Цілі сталого розвитку ООН
Технологічний	Цей підхід розглядає вплив науково-технічного прогресу на сталий розвиток. Основні напрямки: використання екологічно чистих технологій; альтернативна енергетика; автоматизація та цифровізація для підвищення ефективності ресурсів

Джерело: складено автором на основі [17,26,30,31]

В Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» визначені такі цілі сталого розвитку (рис.1.1).

Отже, сталий розвиток базується на трьох стовпах: екологічному, соціальному та економічному. Принципи сталого розвитку спрямовані насамперед на захист і відновлення навколишнього середовища. Він також враховує соціальний аспект. Одним із найважливіших його принципів є забезпечення добробуту людей з метою встановлення миру та згоди всередині та між різними країнами. Розгляд соціального аспекту сталого розвитку передбачає, серед іншого, повагу гендерної рівності та рівних можливостей.

Рис.1.1 - Цілі сталого розвитку, прийняті ООН

Джерело: складено автором [59]

Зрештою, економіка також береться до уваги у сталому розвитку. Навіть якщо її принципи часто суперечать принципам класичного менеджменту, сталий розвиток генерує повільне економічне зростання, звісно, але у довгостроковій перспективі.

1.2. Інструменти забезпечення сталого розвитку країн

Одна з найбільш загальних проблем, пов'язаних зі стійким розвитком, полягає в тому, що це дуже широкий принцип, який може охоплювати багато різних аспектів. Однак стійкий розвиток має деякі конкретні цілі у цьому

широкому спектрі. Організація Об'єднаних Націй заявляє, що цілі сталого розвитку охоплюють три основні аспекти, які включають: економічне зростання, соціальну інтеграцію та захист довкілля.

Перші два з цих аспектів, економічне зростання та соціальна інтеграція, спрямовані на скорочення бідності та нерівності у всьому світі. Ідеологія сталого розвитку була розроблена для того, щоб допомогти створити можливості для людей шляхом підвищення базових стандартів життя та скорочення нерівності. Такий розвиток може охоплювати широкий спектр тем, наприклад від прав людини, продовольчої безпеки до забезпечення доступу кожного до охорони здоров'я [32, с.29].

Ці аспекти йдуть пліч-о-пліч з третьою метою сталого розвитку — «охороною навколишнього середовища», яка спрямована на забезпечення того, щоб цілі розвитку працювали в тандемі з екологічною політикою для усунення нераціонального управління екосистемами. Алгоритм управління стійким розвитком має передбачати: досягнення економічної вигоди, соціальної користі та екологічної безпеки; поєднання ефективності з реалізацією сучасних уявлень про раціональне, збалансоване використання природних ресурсів та забезпечення соціальних потреб людини.

1.Інструменти забезпечення економічного виміру сталого розвитку, до яких пропонуємо відносити такі, що здатні забезпечити трансформацію виробництва на екологічно направлене, екологічно відповідальне виробництво [24,25]:

- ринкове регулювання – розбудова відкритих конкурентних ринків, завдяки застосуванню механізмів яких, першість у конкурентній боротьбі надаватиметься компаніям, виробництво продукції яких є екологічно відповідальним, а, отже, – ресурсоефективним, безвідходним, з низькими затратами енергії, з контрольованим обсягом шкідливих викидів в атмосферу, а сама продукція не нестиме шкоди життю та здоров'ю людей і навколишньому середовищу, буде екологічно упакована та супроводжуватиметься відповідним маркуванням;

- економічне стимулювання – екологічно направлена податкова система та інвестиційна політика держави, що забезпечувала б преференційні умови для функціонування екологічно свідомих компаній;

- екологічна відповідальність компаній – система санкційних мір для екологічно недобросовісних компаній, направлена на перетворення бізнесу таких підприємств на економічно неефективний.

2. Інструменти забезпечення соціального виміру сталого розвитку, до яких відносимо такі, що забезпечать відповідальне споживання товарів та послуг населенням країн [30,31]:

- цінова політика – заходи, спрямовані на формування екологічно еластичного попиту, коли на вибір покупця між екологічним та неекологічним товаром впливає значною мірою ціна, яка в рази завищується для продукції екологічно невідповідальних підприємств;

- екологічна освіта та обізнаність громадян – інтеграція екологічних знань в освітні програми закладів освіти різних рівнів, розвиток культури відповідального споживання та висвітлення вигод від екологізації економіки серед населення, що в результаті дозволить виховати спеціалістів з навиками екологічного менеджменту, виробництва та підприємництва, а також відповідальних споживачів;

- розбудова інфраструктури сортування відходів – забезпечення територіальних громад відповідними місцями та обладнанням для сортування сміття на місцях, а також пунктами прийому вже сортованих відходів за фінансову винагороду;

- «зелена» зайнятість – пошук нових ніш для працевлаштування населення в секторах зеленої економіки, як спосіб боротьби з безробіттям задля підвищення рівня життя громадян.

3. Інструменти забезпечення екологічного виміру сталого розвитку, до яких, на нашу думку, слід віднести такі, що сприятимуть декаплінгу економічного зростання від екологічної шкоди [16]:

- розвиток та впровадження в усі сфери суспільно-економічного життя екоінновацій, як будь-яку форму інновацій, що спрямовані або мають своїм результатом значний та демонстрований прогрес у напрямі досягнення мети сталого розвитку шляхом зменшення впливу на навколишнє середовище, підвищення стійкості до екологічного навантаження або досягнення ефективнішого і відповідальнішого використання природних ресурсів [26].

- екологічні стандарти – нормування та регулювання усіх видів людської діяльності в частині їх взаємодії із навколишнім середовищем у напрямку до зниження впливу антропогенного фактора на екосистему.

- глобальна екологічна відповідальність – розширення існуючого арсеналу міжнародних правових інструментів регулювання міждержавних відносин у екологічній сфері, рейтингування країн світу за показниками сталого розвитку, підкріплене фінансовим та іншим стимулюванням, посилення ролі міжнародних організацій у вирішенні глобальних екологічних проблем тощо.

Для досягнення сталого розвитку країни використовують комплекс інструментів, які сприяють економічному зростанню, збереженню довкілля та покращенню якості життя населення. На сьогоднішній день у світовій практиці широко використовуються наступні фінансові інструменти реалізації екологічного аспекту сталого розвитку: «зелені кредити», «зелені» інвестиційні фонди, все більшої популярності набувають «зелені» або кліматичні облігації як інноваційний інструмент забезпечення сталого розвитку. Згідно з визначенням Міжнародної Асоціації Ринку Капіталу (ICMA) розрізняють наступні типи «зелених» облігацій (Greenbonds): стандартні облігації, сек'юритизовані облігації, проектні облігації, облігації, підтверджені доходами, або боргові зобов'язання без права регресу до емітента [28, с.886].

Таблиця 1.2 - Сучасні інструменти забезпечення сталого розвитку

Назва інструменту	Характеристика
Економічні інструменти	
Зелені" податки	екологічне оподаткування для зменшення забруднення (наприклад, податки на викиди вуглецю).
Субсидії та гранти	фінансова підтримка підприємств, що розвивають екологічно чисті технології.
Інвестування в сталий розвиток	залучення прямих іноземних інвестицій у "зелену" економіку.
Розвиток циркулярної економіки	зменшення відходів та повторне використання ресурсів.
Правові інструменти	
Екологічне законодавство	встановлення стандартів екологічної безпеки, жорсткі норми для промисловості.
Міжнародні угоди	Паризька кліматична угода, Цілі сталого розвитку ООН.
Ліцензування та сертифікація	екологічна сертифікація продукції та послуг (ISO 14001).
Законодавчі стимули	зниження податків для підприємств, що дотримуються екологічних норм.
Технологічні інструменти	
Альтернативні джерела енергії	розвиток сонячної, вітрової та гідроенергетики.
Енергоефективні технології	зменшення споживання енергії у виробництві та житловому секторі.
Екологічний транспорт	електромобілі, громадський транспорт на відновлюваних джерелах енергії.
Смарт-технології	інтелектуальні системи управління містами (SmartCity).
Соціальні інструменти	
Освіта та підвищення обізнаності	екологічна освіта, соціальні кампанії
Розвиток громадянського суспільства	підтримка екологічних ініціатив, волонтерських рухів.
Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ)	екологічні та соціальні ініціативи компаній.
Партнерство між державою, бізнесом і суспільством	спільне вирішення питань сталого розвитку.
Екологічні інструменти	
Програми збереження природних ресурсів	відновлення лісів, захист водних ресурсів.
Система екологічного моніторингу	контроль рівня забруднення, прогнозування екологічних ризиків.
Розвиток екологічного землеробства	мінімізація використання хімікатів, органічне виробництво.
Зменшення відходів	політика "нульових відходів", розвиток вторинної переробки.

Джерело: складено автором на основі[54]

Для проектів соціального спрямування пропонуються аналогічні чотири типи соціальних облігацій (Social bonds): стандартні соціальні облігації, сек'юритизовані соціальні облігації, проектні соціальні облігації, соціальні облігації, підтвержені доходами [1,3]. Облігації, метою випуску яких є фінансування комбінації «зелених» та соціальних проектів, є дефіновані як облігації сталого розвитку (Sustainability bonds) [3].

Фінансові ресурси, справедлива і рівноправна торгівля, технології, розвиток потенціалу, партнерство і потоки даних – все це входить до основних інструментів досягнення гендерної рівності та виконання всіх інших завдань сталого розвитку. Наявність цих інструментів визначає, чи, наприклад, для жінок доступні соціальні послуги, які допоможуть знизити навантаження неоплачуваної праці та створити гідні робочі місця. В інтересах сталого розвитку необхідно активізувати дії щодо мобілізації додаткових ресурсів.

Для початку реалізації концепції сталого розвитку урядам необхідно виконати чотири основні кроки:

1. Ініціювати інклюзивний та інтерактивний процес: підвищення поінформованості про цілі сталого розвитку (далі – ЦСР) та залучення зацікавлених сторін до співпраці для досягнення цілей та завдань.

2. Визначення порядку денного ЦСР: перетворення глобальних ЦСР на амбітний, але реалістичний порядок денний, адаптований до місцевого контексту розвитку.

3. Планування реалізації ЦСР: запровадження принципів та механізмів цільового планування задля досягнення стійкіших соціальних, економічних та екологічних результатів.

4. Моніторинг та оцінка: забезпечення того, щоб реалізація ЦСР тривала відповідно до графіка, та розвиток місцевого потенціалу для більш гнучкого та відповідального управління.

Першим кроком локалізації ЦСР є підвищення поінформованості про ЦСР, залучення всіх зацікавлених сторін у процес та сприяння чіткому та відповідальному досягненню ЦСР.

ООН підкреслює, що ЦСР є «народним порядком денним». Місцеві органи влади, як рівень управління, найближчий до народу, знаходяться на передовій лінії забезпечення того, щоб жодна людина і жодне місце не залишили поза увагою ЦСР. Для цього локалізація ЦСР має бути інклюзивним та колективним процесом.

Локалізація починається з підвищення обізнаності та розуміння ЦСР серед усіх зацікавлених сторін та продовжується діалогом із впровадження, який є спільним та заснованим на партнерстві. Трансформаційні зміни, необхідні для досягнення ЦСР, вимагають широкої громадської підтримки та участі, а також довгострокового зсуву пріоритетів політики у бік сталого розвитку. Інклюзивний та багатосторонній процес впровадження ЦСР має низку переваг. Він може:

1. Стимулювати участь громадськості у програмах впровадження та надавати політичну підтримку порядку денному сталого розвитку.

2. Підвищення політичної узгодженості між групами зацікавлених сторін, що призводить до зменшення кількості конфліктів та перешкод у ході реалізації.

3. Сприяти об'єднанню зусиль різних суб'єктів розвитку та доповнювати фінансування та технічний потенціал за допомогою партнерств, а також забезпечити включення маргіналізованих демографічних груп та угруповань, надавши їм можливість мати голос у процесах розвитку.

Інклюзивна участь може заохочуватися за допомогою формальних механізмів управління та багатосторонніх партнерств, а також більш неформальної співпраці між групами зацікавлених сторін. Для дійсно партисипативного процесу громадська участь та співробітництво мають бути забезпечені протягом усього циклу планування, реалізації та оцінки ЦСР. Це також може підвищити можливості місцевих органів влади та громадян для більш партисипативного управління загалом [55].

Накопичений на сьогоднішній день досвід показує, що діалог з локалізації ЦСР може бути ініційований різними суб'єктами, включаючи національний уряд, місцеві органи влади, громадянське суспільство та наукові кола. Від потужних корпорацій до наймаргіналізованіших спільнот, потреби та проблеми всіх груп

мають бути почуті та враховані при реалізації ЦСР. Крім різних груп зацікавлених сторін, представництво районів та населених пунктів важливе на місцевому та регіональному рівні для вирішення проблем просторової нерівності та інклюзивності.

Картування інституційних та зацікавлених сторін може допомогти виявити відповідних місцевих учасників та підготувати ґрунт для більш інтегрованих та інклюзивних стратегій.

Інституційний аналіз є невід'ємною частиною будь-якої нової ініціативи щодо планування та управління. Характер та функціонування інститутів, а також їх спосіб прийняття рішень матимуть серйозні наслідки для реалізації будь-якої стратегії чи планування, пов'язаних із просуванням сталого розвитку. Тому слід оцінити характер існуючих інститутів та за необхідності створити нові інститути чи структури для інституційного співробітництва та спільного прийняття рішень [21,22].

Щоб залучити зацікавлені сторони та забезпечити їхнє повне розуміння порядку денного ЦСР, важливо показати, як цілі співвідносяться з повсякденним життям людей.

На додаток до планування на основі цілей, планування результатів сталого розвитку також потребує набагато більшої узгодженості політики, комплексного планування та рефлексивного управління, ніж це є нормою в основній політиці та реалізації програм. Кожна мета та стратегія мають бути зрозумілі та розглянуті з урахуванням економічних, соціальних та екологічних наслідків. Цільові показники ЦСР, прийняті для локальної реалізації, надають місцевим та регіональним органам влади унікальну та цінну можливість для довгострокової та комплексної перспективи планування.

1.3.Сучасні виклики сталого розвитку країн

Сталий розвиток стоїть на порядку денному з кінця 1980-х років, і за цей час було досягнуто значного прогресу в русі до більш сталого світу. Однак із зростанням населення та проблемами, пов'язаними зі зміною клімату, проблеми сталого розвитку зберігаються, і його потреби мають задовольнятися новими ініціативами. Основними сучасними викликами сталого розвитку країн є [24]:

1. Надмірне використання ресурсів та погіршення стану навколишнього середовища. Нестійкі способи споживання та виробництва здійснюють навантаження на навколишнє середовище, що призводить до вирубки лісів, втрати довкілля, забруднення та виснаження ресурсів.

Боротьба з надмірним споживанням та впровадження стратегій сталого управління ресурсами мають вирішальне значення для сприяння сталому розвитку. Досягнення цієї мети передбачає підвищення ефективності використання ресурсів, мінімізацію відходів та перехід на відновлювані джерела енергії за допомогою спільних зусиль, що охоплюють різні сектори та рівні суспільства.

2. Зростання кількості населення та урбанізація. Населення світу продовжує зростати, що супроводжується швидкою урбанізацією у багатьох регіонах. Ця тенденція обтяжує інфраструктуру, послуги та ресурси, що призводить до таких проблем, як низька якість житла, затори, перевантаженість транспортних мереж та підвищений попит на енергію.

Тому для вирішення цих проблем та сприяння створенню придатних для життя та стійких міст дуже важливо приділяти першорядну увагу стійкому міському плануванню та інклюзивному розвитку.

3.Бідність та нерівність створюють значні перешкоди на шляху до сталого розвитку. Безліч людей у всьому світі живуть за межею бідності, не маючи доступу до предметів першої необхідності. Ця втрата виходить за рамки матеріального добробуту, обмежуючи можливості індивідуального та економічного розвитку. Отже, скорочення масштабів злиднів та усунення

соціальної нерівності мають вирішальне значення для сприяння соціальної згуртованості, економічного процвітання та збереження навколишнього середовища в рамках сталого розвитку [56].

4.Зміна клімату та його наслідки. Зміна клімату є суттєвим ризиком для екосистем, співтовариств та економіки, що виявляється у підвищенні температури, екстремальних погодних явищах, підвищенні рівня моря та порушенні екосистем. Скорочення викидів парникових газів, адаптація до наслідків зміни клімату та перехід до суспільства з низьким рівнем викидів вуглецю, що є стійким до зміни клімату, є найважливішими кроками для забезпечення сталого розвитку в умовах цієї глобальної проблеми.

5.Недостатній доступ до основних людських потреб. Обмежений доступ до задоволення основних людських потреб є суттєвою перешкодою для ініціатив у сфері сталого розвитку. Мільйони людей у всьому світі не мають доступу до таких основних благ, як чиста вода, санітарія, охорона здоров'я та освіта, що знижує як якість їхнього життя, так і потенційний внесок у розвиток суспільства. Задоволення цих основних потреб має основне значення для сталого розвитку, сприяння соціальної рівності, благополуччю та справедливості. Забезпечуючи загальний доступ до основних людських потреб, суспільства можуть створити інклюзивне та надійне майбутнє, в якому всі люди матимуть змогу вести гідне та повноцінне життя.

6.Війна та нестабільність. Коли між країнами відбуваються заворушення, нестабільність та війна, то цілком зрозуміло, що сталий розвиток не може мати місце. Наприклад, війна в Україні вплинула на сталий розвиток. Фактично однією з найбільших проблем, яка торкнулася країни за межами України, є проблеми, пов'язані зі стійкістю продуктів харчування, оскільки Україна та росія є великими виробниками пшениці та ячменю. Фактично, росія та Україна забезпечують близько 30% всього експорту у світі, що є великою цифрою і зрештою дуже впливає на виробництво та доступність продовольства. Це один із наслідків глобалізації, який полягає в тому, що країни стали залежними одна від одної у підтримці власного рівня життя.

Важко підтримувати громадянське суспільство та благополуччя людей, коли в країні йде війна чи існує загроза конфлікту. У такому разі цілі сталого розвитку важко досягнути.

7. Придатність та доступність. Інше питання — здатність країни реалізовувати програми сталого розвитку у своїй країні. Розвинені країни часто пропонують країнам, що розвиваються, процес, який вони використовують у своїх країнах, має бути перспективним і стійким, але це порушує питання, чи можливо це, по-перше, і, по-друге, прагматично. Ось чому країнам, що розвиваються, потрібні субсидії та підтримка з боку розвинутого світу, щоб допомогти їм скоротити свої зобов'язання перед нестійкими підприємствами. Візьмемо, наприклад, лісове господарство. У деяких країнах їхні великі ліси є ресурсами, які вони можуть використовувати для покращення життя своїх громадян. Однак це може коштувати їм біорізноманіття та природних ресурсів, що споживаються.

Для західної розвинутої країни можна легко припустити, що ці форми економічного розвитку мають бути скорочені. Викиди парникових газів та екологічні проблеми важливі, але без стимулів та підтримки з боку урядів, політиків та приватного сектору мало ймовірно, що ініціативи щодо сталого розвитку навколо них стануть пріоритетними.

Програми сталого розвитку мають бути адаптовані до місцевого контексту. Вони повинні враховувати поточний рівень розвитку кожної країни та підтримувати їх відповідним чином, щоб вони могли реалізовувати конкурентоспроможні та корисні програми сталого розвитку, які не перешкоджатимуть їхньому розвитку. Немає сенсу вирішувати глобальні проблеми сталого розвитку за рахунок прогресу та покращення інших країн, що розвиваються.

У багатьох випадках, коли виникають проблеми, пов'язані з погіршенням стану довкілля, важливо впроваджувати сучасні технології, які можуть допомогти забезпечити кращу синергію між використанням ресурсів країни та стійкістю цих ресурсів [28].

Інші питання пов'язані з тим, які ініціативи уряду можуть захотіти підписати, і наскільки вони зацікавлені у стійкому розвитку. Більшість урядів підписуються під проблемами, пов'язаними із глобальним потеплінням та іншими проблемами клімату, але не завжди. У деяких випадках існує політична ініціатива, спрямована на відмову від екологічних проблем та цілей сталого розвитку, щоб натомість вирішувати безпосередні потреби своєї країни чи населення. Наприклад, просування та підтримка застарілих галузей викопного палива, оскільки вони відіграють велику роль у підтримці знедолених місцевих громад та районів. Закриття певних галузей без їх заміни може призвести до того, що певні спільноти страждатимуть від втрати робочих місць та злиднів. У цих місцях багато урядів опираються змінам, пов'язаним із програмами сталого розвитку.

Часто політичні партії можуть прийти до влади, підтримуючи певні зацікавлені сторони та групи, які виступають проти та мають несумісні з цілями сталого розвитку погляди. Прийшовши до влади, уряду важко змінити цю політику на більш стійке прийняття рішень, оскільки їхня база підтримки має несумісний порядок денний.

Зрештою, для успішного сталого розвитку необхідно створити правильний політичний клімат, і найчастіше сталий розвиток працює лише в тому випадку, якщо він приносить позитивні результати відповідному уряду.

Однією з цілей сталого розвитку є ліквідація злиднів, проте це непросте завдання, і її неможливо виконати без вирішення низки інших проблем, що сприяють злидням.

Деякі проблеми пов'язані з нерівністю та економічними можливостями, з якими стикаються люди. Це може бути нерівність між різними країнами. Добре відомо, що люди в розвинених країнах, як правило, (як ціла група) більш забезпечені у фінансовому відношенні, ніж ті, хто живе у країнах, що розвиваються.

Однак нерівність може виникати і всередині країни. Наприклад, різниця в багатстві, яка може бути виявлена в міських районах, порівняно з деякими

сільськими районами, де може бути важко отримати роботу або де вона оплачується гірше. Або можливості у сільській місцевості доступні лише у певних галузях, таких як сільськогосподарський сектор. Візьмемо, наприклад, різницю у доступі до зайнятості між людиною, яка живе в Нью-Йорку, і людиною, яка перебуває в американському Іржавому поясі.

Нерівність також існує між чоловіками та жінками. У багатьох країнах жінки не мають доступу до високооплачуваної роботи або взагалі будь-якої роботи. Часто програми сталого розвитку щодо ініціатив з працевлаштування мають мети, пов'язані з рівністю можливостей.

Без вирішення проблем, пов'язаних з причинами бідності в будь-якій конкретній спільноті, може бути складно скоротити масштаби бідності, а також складно вирішити деякі ширші цілі та завдання сталого розвитку.

Дослідження випадків та соціологічні дослідження, які проводять науковці, можуть допомогти зрозуміти, які проблеми існують у конкретній спільноті, та допомогти вирішити ці проблеми.

Зроблено велику роботу зі скорочення бідності, але доведеться ще дуже багато зробити. Візьмемо, наприклад, те, що, за оцінками, 650 мільйонів людей все ще голодують і не мають достатньої кількості їжі. Продовольча безпека є проблемою і може погіршитись через зростання населення.

Одним із ключових факторів сталого розвитку, який пов'язаний із зростанням бідності та відсутністю прогресу у плані розвитку, є доступ громадян до електрики. Енергетична бідність є серйозною проблемою, яка впливає на бідність окремої людини. Це було однією з ключових цілей сталого розвитку, і в цій галузі було досягнуто значних покращень. Ще 2020 року Світовий банк підрахував, що трохи більше 90% населення світу тепер мають доступ до електрики. Однак існують великі прогалини в деяких із найбільш бідних країн, де великий відсоток населення не має доступу до електрики [70].

Після 2020 року вирішення проблем бідності та глобального розвитку стало більш складним через додаткові глобальні проблеми, такі як глобальний спад, рецесія та повільне відновлення після пандемії COVID-19.

Пандемія Covid-19 дуже вплинула на світову економіку і призвела до зростання бідності в усьому світі. Візьмемо для прикладу лише одну статистику – пандемія призвела до злиднів трохи менше 5 мільйонів людей тільки в Південно-Східній Азії.

Фінансова криза, яка сталася після коронавірусу, також негативно вплинула на цілі сталого розвитку. У будь-який момент, коли виникають глобальні фінансові проблеми, найбідніші верстви населення наражаються на ризик. Деякі країни можуть бути захищені від цих спадів, у той час як інші, які покладаються на торгівлю із західними країнами, що переживають спад, можуть постраждати внаслідок глобалізації. Візьмемо, наприклад, спад у Сполучених Штатах та його вплив на одного з їхніх найбільших постачальників, Мексику.

У зв'язку із взаємопов'язаністю світової торгівлі між країнами по всьому світу існує безліч синергетичних зв'язків, і те, що впливає на одну країну, може побічно впливати на іншу.

Ще однією потенційною проблемою для сталого розвитку є зростання населення. Як заявляє сама Організація Об'єднаних Націй у своїх звітах, зростання населення в країнах, що розвиваються, можна розглядати як успіх, так і виклик для майбутнього. Чим більше населення світу, тим більше ресурсів потрібно для того, щоб люди не жили у злиднях і мали такі зручності, як прісна вода та електрика.

Підсумовуючи, можна сказати, що вирішення цих проблем потребує спільних зусиль урядів, бізнесу, громадянського суспільства та окремих осіб щодо розробки та впровадження стійких рішень, пріоритетом яких є благополуччя людей та планети.

Висновки до розділу 1

Сталий розвиток зберігає актуальність і забезпечується в рамках розумного, цілеспрямованого, дієвого управління досконалістю таких складових як економічна, соціальна, екологічна. Систематизація, узагальнення визначень стійкого розвитку дозволили уточнити сутність та акцентувати увагу, на тому, що сталий розвиток – прийнятний розвиток, виборчого постійного відтворення та досягнення економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної раціональності.

Цілі сталого розвитку закликають усі країни, багаті, бідні та з середнім рівнем доходу, вжити заходів. Їхня мета — покращити добробут і захистити нашу планету. Цілі визнають, що подолання бідності має йти рука об руку зі сприянням економічному зростанню та вирішенням низки питань, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і зайнятість, а також зміну клімату та охорону навколишнього середовища. Стійкий розвиток впливає із стійких інститутів — політичних та економічних систем, що ґрунтуються на захищених правах власності та верховенстві закону.

Для ефективного забезпечення сталого розвитку необхідний комплексний підхід, що поєднує економічні стимули, законодавчі механізми, новітні технології, соціальну відповідальність та екологічну політику. Використання цих інструментів сприяє гармонійному розвитку суспільства без шкоди для майбутніх поколінь.

Сталий розвиток країн стикається з численними викликами, які ускладнюють досягнення екологічної, соціальної та економічної рівноваги. Ці виклики пов'язані з глобалізацією, економічними кризами, змінами клімату, ресурсною нестачею та технологічними змінами.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

2.1. Досвід провідних країн Європи у використанні інструментів сталого розвитку

Управління сталим розвитком в європейських країнах передбачає реалізацію стратегій збалансування економічного зростання, захисту навколишнього середовища та соціального добробуту. Європейський Союз (ЄС) активно працює над досягненням Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй (ЦСР), зосереджуючись на таких сферах, як кліматичні дії, чиста енергія та санітарія води.

Країни в межах ЄС оцінюються на основі їхнього прогресу на шляху до сталого розвитку за допомогою різних показників, і їх часто групують у кластери на основі їхніх показників. Наприклад, такі країни, як Фінляндія, Данія та Швеція, незмінно посідають високі позиції в зусиллях щодо сталого розвитку, демонструючи сильну відданість екологічним і соціальним цілям. Провідні держави ЄС активно впроваджують інструменти, що поєднують економічне зростання, соціальну справедливість та екологічну відповідальність.

Майбутнє, в якому природа та клімат захищені, менше людей страждають від поневірянь та зберігається соціальна згуртованість — ці та інші цілі переслідує Німеччина у своїй Стратегії сталого розвитку, де фокус виходить за межі національних кордонів. І потрібні швидкі дії, оскільки міжнародне співтовариство встановило собі крайній термін. Стратегія передбачає три рівні: заходи з впливом у Німеччині, заходи, які вживає Німеччина з глобальним впливом, та пряма підтримка інших країн у вигляді двостороннього співробітництва. У зв'язку з великою політичною значимістю теми стійкості відповідальність за стратегію лежить безпосередньо на Канцелярії. Однак її

реалізація є завданням різних спеціалізованих департаментів, тому в ній задіяно всі міністерства.

Таблиця 2.1- Інструменти сталого розвитку провідних країн Європи

Країна	Інструменти
Німеччина	Еnergiewende — стратегія переходу до відновлюваних джерел енергії Податки на викиди CO ₂ Розвиток “зеленої” економіки та “еко-інновацій”
Швеція	Високі "зелені" податки Інвестиції в циркулярну економіку Підтримка біоенергетики
Данія	Стимулювання розвитку вітрової енергетики Державні інвестиції у “зелені” технології Енергоефективність у будівництві
Нідерланди	Стратегія Smart Cities Велосипедна інфраструктура як частина екотранспорту Управління водними ресурсами з фокусом на сталий підхід
Франція	Закон про енергетичний перехід Обов’язковість “зелених дахів” для новобудов у містах Стимулювання розвитку екологічного виробництва

Джерело: складено автором на основі [59]

Усі країни Європи активізують свої зусилля в досягненні цілей сталого розвитку. Наприклад, федеральний уряд прагне просувати енергетичний перехід у Німеччині, тим самим вносячи внесок у боротьбу зі зміною клімату. Ще однією метою сталого розвитку є гендерна рівність (SDG 5), яка стосується таких питань, як рівна оплата праці чоловіків та жінок та забезпечення відповідної частки жінок-менеджерів у компаніях [50].

У своїх зусиллях досягнення більшої стійкості Німеччина просуває не тільки національні стратегії. Вона також прихильна до політики сталого розвитку на міжнародному рівні – наприклад, у Колумбії та Україні. Німецькі компанії відіграють важливу роль у реалізації принципів сталого розвитку, роблячи все можливе для підвищення прозорості у виробничих, робочих та екологічних умовах постачальників та субпідрядників.

Одним із найважливіших факторів, коли йдеться про формування стійкого майбутнього, є створення екологічної та справедливої ринкової економіки.

Розпочавши енергетичний перехід та розширивши відновлювані джерела енергії, Німеччина вже зробила перші кроки до скорочення викидів парникових газів.

Близько 400 мільйонів тонн пластику виробляється у світі щороку. Понад третину цього обсягу становить упаковка, причому від 307 до 925 мільйонів одиниць пластикових відходів щорічно опиняються у морях. Ось чому нульові відходи також стають дедалі популярнішими в Німеччині.

Німеччина вважає, що зелений водень – найкращий спосіб скоротити викиди вуглецю. З цією метою у 2020 році країна ухвалила національну водневу стратегію. У рамках Європейського водневого альянсу вісім мільярдів євро буде виділено на фінансування 62 німецьких проєктів — від виробництва водню до його транспортування та використання у промисловості. Використання зеленого водню дозволить Німеччині заощаджувати кілька мільйонів тонн вуглецю на рік [50].

У Німеччині уряд за допомогою того ж прибуткового податку підтримує володіння електромобілями чи автомобілями з гібридними двигунами, якщо вони використовуються як службовий транспорт. Правила застосовуються до електромобілів, придбаних у власність або у лізинг у період 2019–2030 років. При користуванні службовим транспортом співробітнику у дохід нараховується матеріальна вигода від таких поїздок, вона оподатковується прибутковим податком. А якщо співробітник користується електромобілем вартістю менше 60000 євро, то оподатковувана матеріальна вигода знижується до 25% [51].

У випадку гібридного автомобіля або електромобіля дорожче 60000 євро база оподаткування складає 50% матеріальної вигоди від поїздок службовим транспортом. А якщо компанії використовують автомобілі з двигунами внутрішнього згорання, то щомісяця до податкової бази з прибуткового податку їхніх співробітників, які використовують такий транспорт, включається 1% вартості автомобілів. У цій фіскальній мірі ми бачимо залучення як юридичних, так і фізичних осіб, співробітників компаній. Таким чином відбувається якийсь «примус» до екологізації бізнесу через менеджерів (адже вони в основному користуються службовим автотранспортом) та покращення показників ESG.

А щодо особистих електромобілів співробітників німецьких компаній, таке володіння теж підтримується через пільгу з прибуткового податку: та матеріальна вигода, яку отримують фізичні особи від зарядки своїх електромобілів на станціях робіт.

У Німеччині зацікавлені сторони та громадяни відіграли важливу роль у плануванні та просуванні до ЦСР з екологічним виміром. Національна стратегія сталого розвитку Німеччини (GSDS) наголошує, що широкий суспільний консенсус щодо ЦСР є передумовою для їх досягнення. Різноманітні та численні заходи ініціатив «П'ятниці заради майбутнього» у Німеччині посилили тиск на уряд, щоб він був активнішим у питаннях захисту навколишнього середовища.

Дедалі більше компаній у Німеччині вже беруть зобов'язання перед суспільством у межах ведення сталого бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) в першу чергу залежить від основного бізнесу кожної компанії, яка в силу глобалізації впливає на економічні, соціальні та екологічні умови. Більшість компаній, що котируються на біржі DAX, а також багато МСП, інститути та неурядові організації в Німеччині є членами ООН. У всьому світі понад 12 000 компаній із більш ніж 160 країн є членами добровільної Ініціативи Глобального договору [48].

Німеччина продовжує зміцнювати стійкий економічний розвиток за допомогою свого Національного плану дій з бізнесу та Права людини (NAP). План був узгоджений у 2016 році та зміцнює права людини вздовж ланцюжків поставок та процесів створення вартості, відповідно до яких вона відповідає керівним принципам ООН.

Досі НПД не був юридично обов'язковим, але Федеральний уряд має намір ввести обов'язкові правила, якщо не досягне своєї мети до 2026 року, а саме, що 50 відсотків німецьких компаній з більш ніж 500 співробітниками дотримуватимуться їх добровільно. Зусилля з моніторингу показують, що цього рівня не було досягнуто, тому федеральний уряд зараз зважає свої законодавчі варіанти.

Швеція відома своєю незайманою дикою природою та архіпелагами, що тягнуться від материкової Європи до Арктики. Однак вирішення екологічних проблем майбутнього полягає не лише у захисті ландшафтів. Швеція робить великі кроки у справі захисту майбутнього, а також збереження минулого [46].

Шведська стратегія сталого економічного, соціального та екологічного розвитку — це національна стратегія, яка стосується трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного. Вона заснована на Світовому саміті зі сталого розвитку 2002 року, що відбувся в Йоганнесбурзі, стратегії ЄС зі сталого розвитку та так званому Лісабонському процесі. Вона встановлює три всеосяжні цілі: скорочення бідності, просування моделей сталого споживання та виробництва і збереження природної ресурсної бази для економічного та соціального розвитку [46].

Зусилля уряду засновані на восьми основних сферах: майбутнє навколишнє середовище; обмеження зміни клімату; населення та громадська охорона здоров'я; соціальна згуртованість, добробут та безпека; зайнятість та навчання у суспільстві знань; стійке економічне зростання та конкурентоспроможність; регіональний розвиток та регіональні умови; розвиток сталого планування угруповань. У цьому контексті визначено чотири питання, що мають стратегічне значення для майбутнього сталого розвитку:

- екологічно зумовлене зростання та добробут;
- гарне здоров'я;
- послідовна політика для сталого планування спільнот;
- політика щодо дітей та молоді для старіючого суспільства.

Що стосується екологічно зумовленого зростання, стратегія фокусується на екологічній стійкості та встановлює конкретні цілі щодо збереження природи та біологічного розмаїття, забезпечення збалансованого морського середовища і живої берегової лінії, архіпелагу, нетоксичного середовища за рахунок скорочення використання небезпечних речовин. Крім того, стратегія спрямована на сприяння скороченню викидів парникових газів.

Документ також прагне зробити сільське господарство, лісове господарство та рибальство більш продуктивними та стійкими. Конкретні дії передбачені щодо лісових ресурсів, щоб забезпечити їхнє стійке використання. Щодо сільського господарства, більше фінансування надано на екологічний та сільський розвиток. Пріоритет надано заходам, спрямованим на забезпечення того, щоб корми для тварин не завдавали шкоди людям, тваринам або навколишньому середовищу.

У сфері енергетики короткострокова та довгострокова мета енергетичної політики Швеції полягає у забезпеченні доступу до електрики та інших форм енергії на конкурентоспроможних умовах. Несприятливий вплив на здоров'я, довкілля та клімат має бути зведений до мінімуму. Альтернативні енергетичні політичні рішення включають більш ефективне використання енергії, перехід на відновлювані види енергії та екологічно прийнятні методи виробництва електроенергії. Використання викопного палива має бути зведене до мінімуму. Використання відновлюваних джерел енергії та програм, спрямованих на підвищення енергоефективності, заохочуватиметься за допомогою різних схем фінансової підтримки [46].

Що стосується охорони здоров'я, стратегія свідчить, що здорове довкілля та високі стандарти громадського охорони здоров'я є взаємозалежними. Передбачено дії щодо забезпечення сталої системи соціального захисту. До невідкладних цілей відносяться ширша участь громадськості та розширення її прав і можливостей, економічний та соціальний захист, безпечні, сприятливі умови для дорослішання дітей, покращення здоров'я у трудовому житті, ефективніший захист від інфекційних захворювань, здоровіші звички харчування та спосіб життя, включаючи підвищену фізичну активність. Особлива увага приділяється споживанню продуктів харчування: - продукти харчування повинні бути безпечними; споживачі повинні бути адекватно поінформовані про продукти харчування та значення звичок харчування для екологічно, соціально та економічно сталого розвитку; торгові підприємства та виробники також повинні взяти на себе свою частку відповідальності.

Будучи першою країною у світі, яка ухвалила закон про охорону навколишнього середовища у 1967 році, Швеція також провела першу конференцію ООН з глобального навколишнього середовища у 1972 році. З того часу Швеція значно підвищила рівень економіки одночасно скоротивши викиди вуглецю та обмеживши забруднення. Близько 60 % національного енергопостачання Швеції надходить із відновлюваних джерел енергії, і ретельне законодавство спрямоване на подальше скорочення викидів [46].

Вже понад десять років Швеція входить до першої десятки авторитетного Індексу екологічної ефективності, що складається Колумбійським та Єльським університетами, демонструючи виключно чисте повітря та чисту воду, а також низький рівень викидів.

Як одна з найбагатших країн світу, Швеція збільшує свій загальний екологічний слід. Це може здатися неможливим, але попередні успіхи у всьому, від боротьби з кислотними дощами до переробки, показують, що навколишнє середовище та розвиток можуть йти пліч-о-пліч.

Зміна клімату є однією з головних проблем довкілля у світі сьогодні. Уряд Швеції поставив амбітні цілі зі сталого розвитку, включаючи відмову від викопного палива до 2045 року та 100-відсотковий перехід на відновлювані джерела енергії.

За останні кілька десятиліть Швеція стала центром передових досліджень у галузі охорони навколишнього середовища. У Стокгольмі зараз є Стокгольмський інститут довкілля та Стокгольмський центр стійкості при Стокгольмському університеті. Професор Йохан Рокстрем, співзасновник Стокгольмського центру стійкості вважає, що Швеція може стати прикладом для наслідування для інших країн [46].

Шведська зелена модель має на увазі інтеграцію бізнесу та стійкості. Разом зі своїми північними сусідами Швеція наголошує, що зелене зростання може стати рушійною силою переходу. Це передбачає адаптацію суспільства до змін, що вже відбуваються в навколишньому середовищі. Глобальне потепління, спричинене діяльністю людини, означає, що за прогнозами температура

підніметься принаймні на 2 градуси за Цельсієм протягом наступного століття. Такі проблеми, як продовольча безпека, екстремальні погодні умови та економічні потрясіння, можуть мати місце у будь-яких країнах світу.

На околиці міського парку Стокгольма, «еко-квартал» Норра Юргордстаден, Стокгольмський королівський морський порт, використовує старий газовий завод для будівництва тисяч екологічно чистих будинків, що працюють на біогазу, отриманому з харчових відходів, а також надає зарядні пристрої для електромобілів і планує нову трамвай. Але справжні інновації перебувають за стінами та під землею [46].

Стокгольмський королівський морський порт – це випробувальний полігон для інноваційної інтелектуальної енергетичної мережі світового рівня у партнерстві з енергетичними компаніями, університетами та будівельниками житла. Шведи використовують утричі більше енергії, ніж у середньому у світі, для боротьби з холодним кліматом та підтримки високотехнологічного суспільства, але життя у містах також потенційно енергоефективніше.

У Стокгольмі близько 850 тис. осіб користуються громадським транспортом у звичайний день. Вся підземна система працює на зеленій електроенергії, а з 2017 року всі автобуси працюють на відновлюваному паливі.

Важливою частиною стратегії економічного переходу Швеції, крім скорочення викидів, є активна спроба використовувати природні процеси для виробництва енергії, промислових продуктів та багато іншого. Ця так звана біоекономіка має на увазі набагато більше, ніж просто зробити речі екологічнішими. Швеція є піонером у використанні природних матеріалів, які на 100% підлягають вторинній переробці та можуть бути частиною процесу «від колиски до могили».

Швеція має багатство стійких природних ресурсів, з якими можна працювати. Більшість споживаної енергії вже надходить із відновлюваних джерел, та її керовані ліси вже забезпечують основні постачання деревної продукції ЄС.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) пов'язані з багатьма цілями політики уряду Нідерландів. Як і більшість країн, Нідерланди ще не досягли цих цілей повною мірою. Щорічно Статистичне управління Нідерландів оцінює прогрес Нідерландів у досягненні ЦУР та порівнює його з прогресом в інших європейських країнах.

За нинішніх темпів прогресу Нідерланди не досягнуть всіх ЦСР до 2030 року. Однак вони заклали міцну основу для досягнення кількох ЦСР, таких як робота, освіта, охорона здоров'я та сильні інституції. Тим не менш, Нідерланди навряд чи досягнуть екологічних цілей. Нідерланди особливо сильно відстають за цілями в галузі екосистем та біорізноманіття (ЦСР 14 та 15) [59].

Вона також відстає від інших європейських країн у боротьбі зі зміною клімату (ЦСР 13), хоч і починає досягати більшого. Гендерна нерівність (ЦСР 5) також поступово знижується, хоча жінки рідше обіймають керівні посади чи місця у парламенті в Нідерландах, ніж в інших європейських країнах.

У SG 6 Нідерланди прагнуть створити справедливі, ефективні та стійкі служби водопостачання та санітарії. Королівство очікує, що висока якість питної води може бути під тиском через зміну клімату або забруднення води. Для вирішення майбутніх проблем з якістю питної води та ґрунтових вод понад 30 сторін підписали декларацію про наміри спільно покращити якість води.

За ЦСР 7 Нідерланди мають один із найнижчих показників виробництва відновлюваної енергії в Європі. Таким чином, ця ЦСР залишається проблемою для країни. Розробляються заходи та політики для пошуку інноваційних способів скорочення споживання енергії у промисловості. У Нідерландах відповідальність за виконання дій щодо ЦСР покладена на всі зацікавлені міністерства, координовані міністром зовнішньої торгівлі та співробітництва з метою розвитку, який є координуючим членом кабінету з дій щодо ЦСР.

Нідерланди інтегрували відстеження прогресу у досягненні ЦСР у регулярні політичні цикли. Щороку уряд подає парламенту звіт, у якому викладається національний прогрес у досягненні ЦСР. У травні 2019 року третій звіт (голандською мовою) про прогрес у досягненні ЦСР було подано

парламенту через регулярний бюджетний та звітний цикл. П'ять парасолькових організацій, що представляють приватний сектор, установи знань, некомерційні підприємства, місцеві органи влади та молодь, зробили свій внесок формування звіту про сталий розвиток Нідерландів. З 2019 року Нідерландський інститут з прав людини також робить свій внесок у звіт на щорічній основі. Статистичне управління Нідерландів (CBS) публікує регулярні звіти щодо ЦСР у Нідерландах [61].

Нідерланди вважають, що національні та місцеві органи влади, приватний сектор (включаючи фінансовий сектор), організації громадянського суспільства, інститути знань та молодь є ключовими партнерами у реалізації ЦСР. Таким чином, країна тісно співпрацює із заінтересованими сторонами для сприяння реалізації ЦСР у партнерстві.

2.2. Оцінка ефективності використання інструментів сталого розвитку

Останнім часом все більше уваги приділяється проблемам забезпечення ефективності функціонування та стійкості соціо-еколого-економічного розвитку регіонів, що зумовлює ефективність та поступальний розвиток економіки держави загалом. Оцінка ефективності використання інструментів сталого розвитку провідних країн Європи представлена в табл. 2.1. Аналіз даних таблиці дає можливість виявити ключові підходи до реалізації концепції сталого розвитку в європейських країнах, визначити сильні сторони застосовуваних інструментів, а також окреслити проблеми та виклики, з якими стикаються держави на шляху до сталого розвитку. Особлива увага приділяється оцінці ефективності впровадження екологічних, економічних та соціальних інструментів, що дозволяє сформулювати рекомендації для адаптації європейського досвіду в умовах України.

Таблиця 2.2 - Оцінка ефективності використання інструментів сталого розвитку провідними країнами Європи

Країна	Основні інструменти сталого розвитку	Досягнення та ефективність	Оцінка ефективності
Швеція	- Зелені податки - Біоенергетика - Інвестиції в циркулярну економіку	- >50% енергії — з ВДЕ - Рівень переробки відходів — понад 99% - Один із найнижчих викидів вуглецю на душу населення в ЄС	5 балів Висока ефективність, приклад для наслідування
Нідерланди	- SmartCities - Велосипедна інфраструктура - Управління водними ресурсами	- >25% міського транспорту велосипеди - Стратегічне управління затопленнями - Активний розвиток екологічних ініціатив	4 бали Інноваційний підхід, успішне впровадження
Німеччина	- Програма Energiewende - Податки на викиди вуглецю - Розвиток відновлюваної енергетики	- ~45% енергобалансу — ВДЕ - Потужне законодавче регулювання - Часткові труднощі через відмову від АЕС	4 бали Висока ефективність, але є виклики у балансуванні енергосистеми

Джерело: складено автором на основі [13,48,51,59]

Отже, основними інструментами сталого розвитку Швеції є такі: зелені податки, біоенергетика, інвестиції в циркулярну економіку. Нідерланди використовують Smart Cities, велосипедну інфраструктуру, управління водними ресурсами. Німеччина використовує програму Energiewende, податки на викиди вуглецю, розвиток відновлюваної енергетики.

Економічна складова сталого розвитку та її ефективність виражається у динаміці ВВП, яку розглянемо на рис.2.1.

Дані наведені на рис.2.1, свідчать про те, що серед досліджуваних країн найвищий рівень валового продукту (ВВП) спостерігається в Німеччині. Це свідчить про потужний економічний потенціал країни, її високий рівень промисловості, ефективну державну політику, а також значну роль на міжнародній арені як одного з провідних експортерів у світі. Водночас найнижчий рівень ВВП серед представлених країн зафіксовано у Швеції, що

може бути пов'язано з меншим населенням , структурою економіки , орієнтованою на інноваційні галузі , а також меншою територією країни.

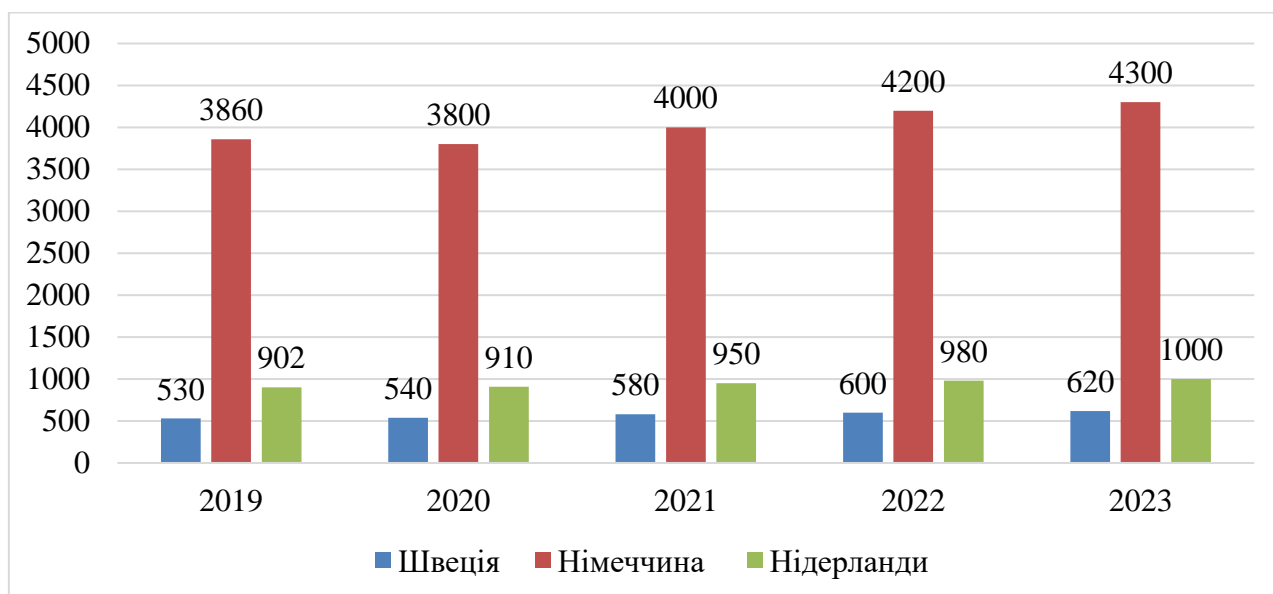

Рис.2.1 - Динаміка ВВП провідних країн Європи за 2019-2023 роки, млрд. дол.

Джерело: складено автором на основі [71,72,73]

Дані наведені на рис.2.1, свідчать про те, що серед досліджуваних країн найвищий рівень валового продукту (ВВП) спостерігається в Німеччині. Це свідчить про потужний економічний потенціал країни, її високий рівень промисловості, ефективну державну політику , а також значну роль на міжнародній арені як одного з провідних експортерів у світі. Водночас найнижчий рівень ВВП серед представлених країн зафіксовано у Швеції , що може бути пов'язано з меншим населенням , структурою економіки , орієнтованою на інноваційні галузі , а також меншою територією країни.

Можна зазначити, що в динаміці ВВП демонструє тенденцію до зростання у всіх країнах, що є позитивним показником економічного розвитку та свідчить про поступове зміцнення економічної стабільності. Це підтверджує здатність країн адаптуватися до сучасних економічних умов, впроваджувати інноваційні підходи та залучати інвестиції.

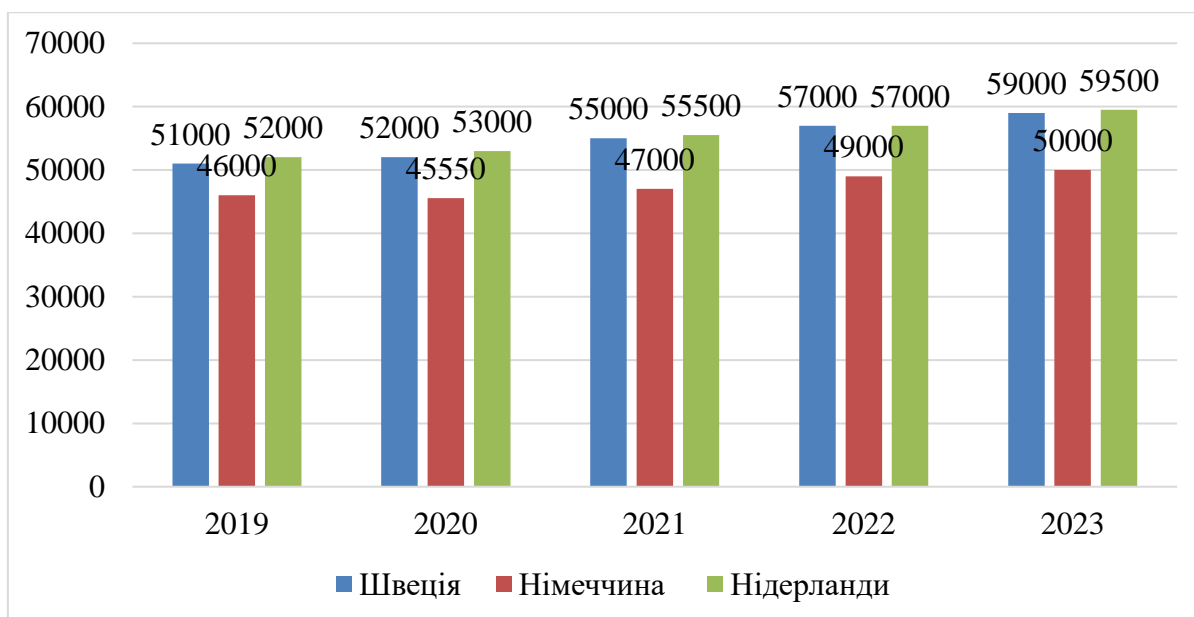

Рис.2.2.- Динаміка ВВП на душу населення провідних країн Європи за 2019-2023 роки, дол.

Джерело: складено автором на основі [71,72,73]

Найбільша сума ВВП на душу населення спостерігається у Нідерландах та становить 59500 дол. США, що є досить високим показником, який характеризує економічний та соціальний розвиток країни. Швеція трохи поступається, а Німеччина має найнижчий рівень серед даних країн. На рис.2.3 представимо динаміку безробіття у даних країнах.

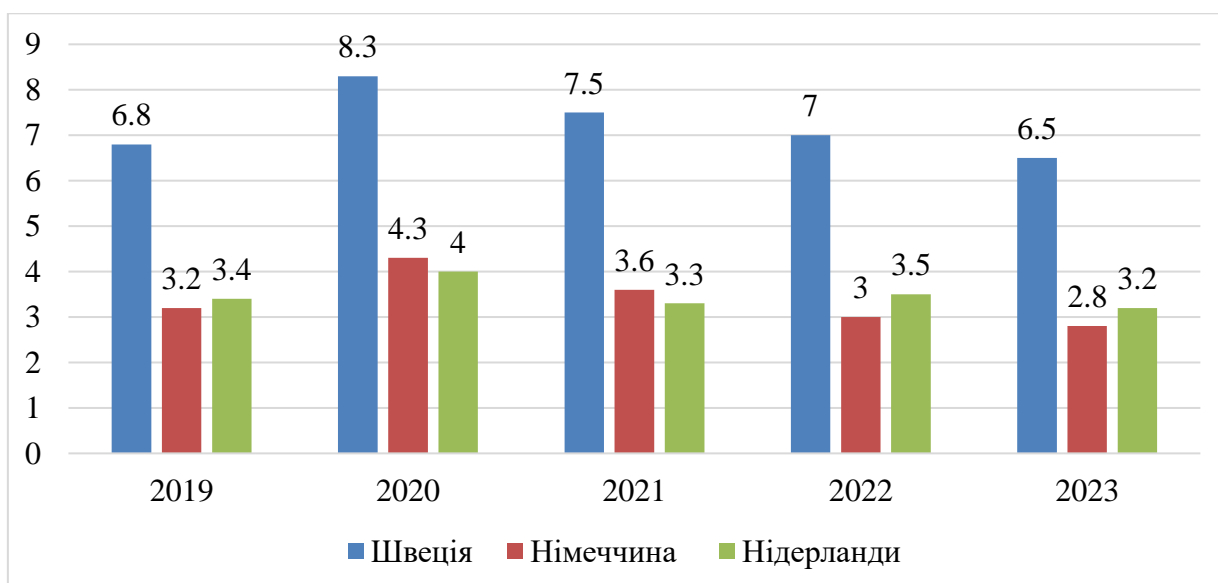

Рис.2.3 - Динаміка безробіття провідних країн Європи за 2019-2023 роки, %

Джерело: складено автором на основі [71,72,73]

Отже, незважаючи на економічні виклики, рівень залишився відносно стабільним, що свідчить про стійкість ринку праці в цих країнах.

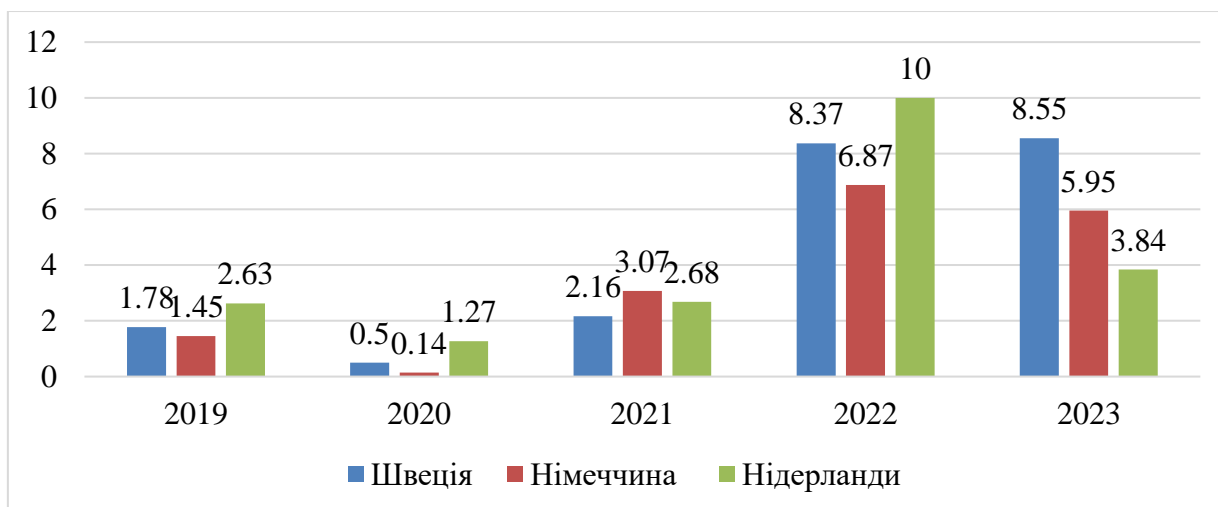

Рис.2.4 -Динаміка індексу інфляції о провідних країнах Європи за 2019-2023 роки, %

Джерело: складено автором на основі [71,72,73]

Отже, рівень безробіття у Швеції підвищився до 8,3 % у 2020 році, що пов'язано з пандемією, проте у 2023 році навпаки, зменшився показник до 6,5 %. Незважаючи на глобальні виклики, рівень безробіття у Німеччині залишився відносно стабільним, з незначним зростанням у 2020 році та подальшим зниженням до 2,8 % у 2023 році.

У Нідерландах після зростання до 4,21 % у 2021 році, а рівень безробіття знизився до 3,56 % у 2023 році. Таким чином, досліджувані країни мали тенденцію до зростання інфляції у 2022 році, що обумовлено глобальними економічними потрясіннями.

Позитивний вплив можна побачити практично у всіх напрямках, особливо виділяються показники Німеччини та Франції. Дані країни, які, незважаючи на відставання у впровадженні конкретних правил циркулярної економіки, демонструють прогрес більш ніж на 31% та 29% відповідно. У середньому ефекти в ЄС були вищими на першому етапі.

В табл.2.3 представлено зростання продуктивності після затвердження національної політики у галузі енергоефективності у досліджуваних країнах Європи.

Таблиця 2.3. Зростання продуктивності після затвердження національної політики у галузі енергоефективності, %

Країна	До національної політики	Після національної політики
Франція	1,001	1,023
Швеція	1,038	1,056
Нідерланди	1,000	1,04
Німеччина	1,044	1,056

Джерело: складено автором на основі [70,71,72,73]

Отже, не було помітного зростання ефективності, що підтверджує необхідність більш ефективного використання ресурсів для покращення результатів циклічності шляхом підвищення зростання продуктивності. Ці результати свідчать про сучасний підхід, яким слідує європейська політика циркулярної економіки, заснована на технологічних інноваціях та мобілізації фірм та клієнтів.

Ключові показники ефективності соціальної складової сталого розвитку представлено в табл.2.4.

Таблиця 2.4 - Ключові показники ефективності соціальної складової сталого розвитку провідних країн Європи

Показники	Швеція	Німеччина	Нідерланди
Очікувана тривалість життя	82,6	81,1	82,0
Пенсійний вік	65	67	66
Середня пенсія, євро/міс	1800	1500	1500
Система охорони здоров'я	Державні з субсидіями на ліки та стоматологію	Обов'язкове медичне страхування	Обов'язкове страхування, стоматологія частково покривається
Індекс якості життя	високий	високий	Найвищий у світі
Рівень матеріальної депривації, %	2,5	-	-

Джерело: складено автором на основі [48,51,64,68]

Отже, дані табл.2.4 свідчать, що провідні країни Європи, такі як Швеція, Німеччина та Нідерланди, демонструють високий рівень соціальної складової

сталого розвитку. У Швеції варто відзначити високу тривалість життя та ефективну пенсійну систему. У даній країні державна охорона здоров'я забезпечує базові послуги, включаючи стоматологічну допомогу. У Німеччині найвищий пенсійний вік серед досліджуваних країн. Проте рівень піклування та соціальної допомоги за літнім людям високий.

У Нідерландах найвищий рівень якості життя, є знижки на транспорт для літніх людей, багато приватних страхових програм.

На рис.2.5 індекс людського розвитку досліджуваних країн у 2022 році. Даний індекс складається з таких показників як тривалість життя, рівень освіти та рівень життя.

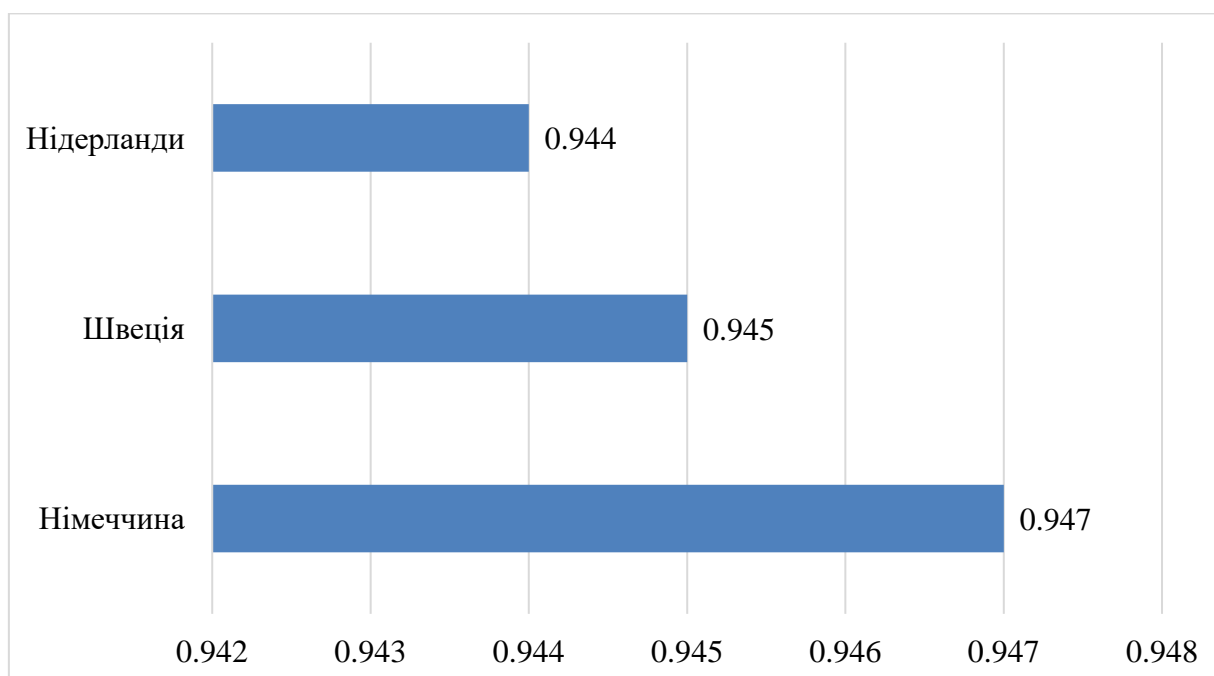

Рис.2.5- *Індекс людського розвитку провідних країн Європи*

Джерело: складено автором на основі [47,71,72,73]

Швеція має високий рівень інвестицій в освіту та охорону здоров'я, що сприяє розвитку людського капіталу. У Німеччині наявна сильна система професійної освіти та доступ до якісної медичної допомоги. Нідерланди відзначаються інноваційною освітньою системою та ефективною системою охорони здоров'я.

За п'ятьма показниками Нідерланди навіть входять до числа лідерів у ЄС: довгострокове безробіття, задоволеність роботою (співробітники) і довіра до людей.

Концепція "зеленої економіки" відіграє важливу роль у стійкому розвитку. Вона спрямована на підвищення добробуту людей та зниження екологічних ризиків через використання економічних інструментів, таких як податки, субсидії та схеми торгівлі.

Оскільки країни в усьому світі активізують свої зусилля щодо скорочення викидів вуглецю, ринок екологічних облігацій стрімко зростає (рис. 2.6).

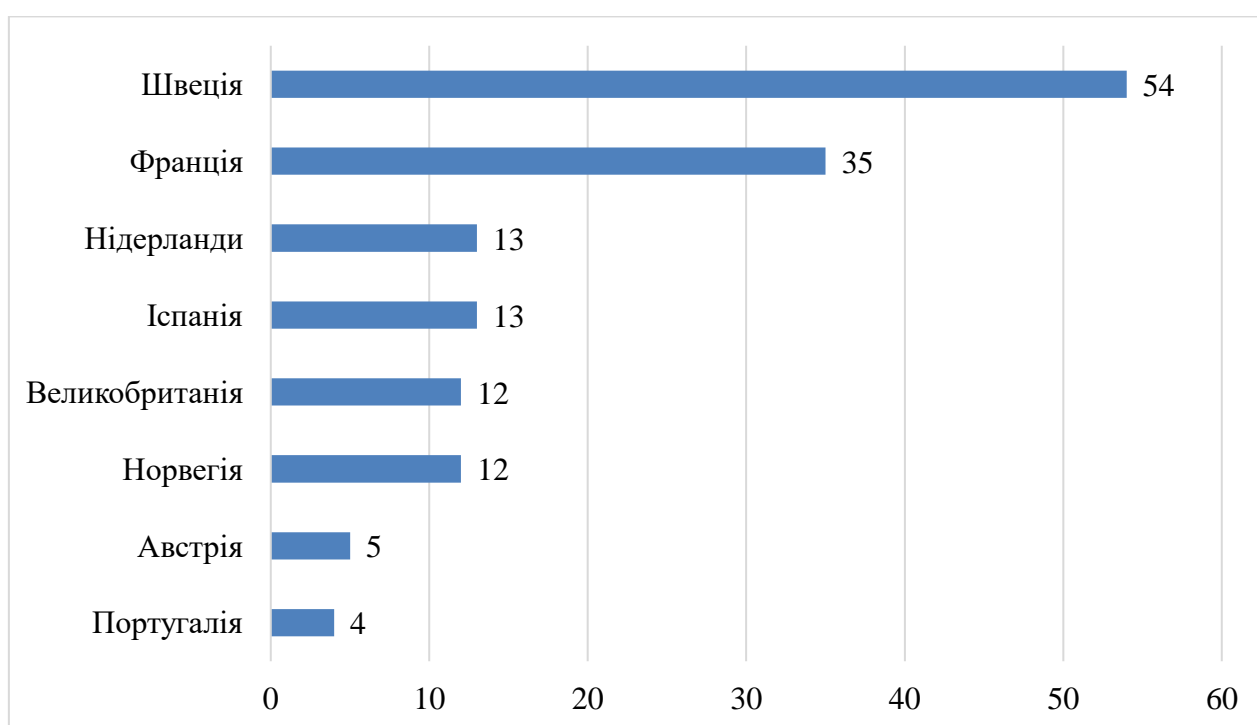

Рис.2.6 - Обсяги зелених облігацій (*Volume of green bonds*), випущених окремими європейськими країнами в 2020 р.

Джерело: [70,71,72,73]

Отже, Швеція серед європейських країн має найвищий рівень обсягів зелених облігацій, далі Нідерланди, Німеччина поки не почала використовувати даний вид облігацій. Екологічну складову сталого розвитку оцінюють також за

індексом екологічної ефективності, до розрахунку якого входять такі критерії як якість повітря, захист біорозмаїття, кліматична політика.

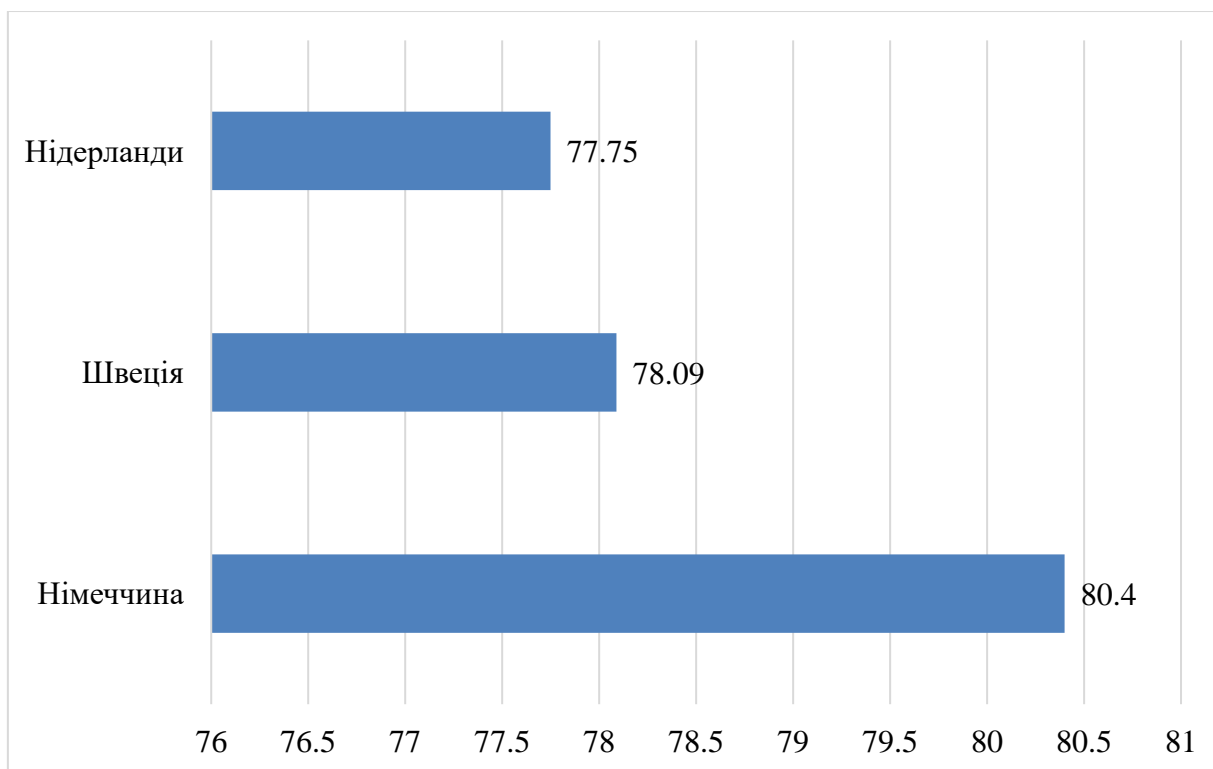

Рис.2.5 - Індекс екологічної ефективності провідних країн Європи

Джерело: [71,72,73]

Дані рис.2.5 свідчать, що Німеччина активно впроваджує відновлювані джерела енергії та має високий рівень споживання органічної продукції. Дана країна має розроблені стандарти екологічних норм для сільськогосподарського виробництва, в тому числі відновлюваної енергетики. Швеція також здійснює значні інвестиції у відновлювальну енергетику. Нідерланди стикаються з викликами підвищення рівня моря та меліорації земель, з чим країна постійно бореться, впроваджуючи стратегії екологічних державних закупівель.

Екологічна складова сталого розвитку є ключовим елементом державної політики в більшості країн Європи. Швеція, Німеччина та Нідерланди демонструють різні підходи до формування екологічно збалансованої моделі зростання, впроваджуючи інструменти, що дозволяють зменшити викиди, ефективно використовувати ресурси та адаптуватися до змін клімату.

Німеччина зосередила свою екологічну стратегію навколо програми *Energiewende* — масштабного переходу до відновлюваних джерел енергії. Завдяки цьому близько 45% її електроенергії виробляється з ВДЕ. Значну роль відіграє податкова політика щодо викидів вуглецю та розвиток інфраструктури для переробки відходів. Проте відмова від атомної енергетики створила додаткове навантаження на енергосистему, що потребує збалансованих рішень у майбутньому.

Швеція вважається однією з найбільш екологічно сталих країн у світі. Вона досягла вражаючих результатів у сфері переробки (менше 1% відходів потрапляє на звалища) та біоенергетики. Понад половина споживаної енергії надходить з відновлюваних джерел. Високі екологічні податки, стратегія циркулярної економіки та широка громадська підтримка роблять екологічну модель Швеції зразком для наслідування.

Нідерланди вирізняються особливим підходом до екологічної адаптації у першу чергу, в управлінні водними ресурсами та урбаністичними екосистемами. Розвинута велосипедна інфраструктура, підтримка електротранспорту, озеленення міст та інноваційні заходи проти затоплень свідчать про високу ефективність локальних екологічних рішень. При цьому країна постійно працює над зниженням міських викидів та розвитком “розумних” екологічних технологій. У період 2018–2022 років уряд Нідерландів інвестує 950 мільйонів євро у регіональне фінансування «*RegioEnvelop*», підтримуючи *RegioDeals*, спрямовані на вирішення основних соціальних проблем. Всі *RegioDeals* мають на меті зробити внесок у розвиток благополуччя.

Порівняно з іншими країнами ЄС Нідерланди переважно посідають місце у середній групі або серед відстаючих. Тільки за запасом капіталу знань, довіри до інших людей та довіри до інститутів вони входять до числа лідерів ЄС. За надлишками фосфору та азоту, сукупними викидами CO₂, середньою заборгованістю домогосподарств та часткою населення, яке вважає себе частиною групи, що дискримінується, Нідерланди знаходяться в нижній частині рейтингу ЄС. З точки зору встановленої потужності відновлюваної енергії,

голландці були в нижній частині рейтингу в 2019 році, але піднялися в середню групу до 2021 року.

Усі три країни демонструють високу екологічну свідомість на державному та суспільному рівнях. Швеція показує найвищу ефективність у сфері енергії та поводження з відходами, Німеччина — лідер у законодавчих і технологічних змінах у енергетиці, а Нідерланди — новатор у кліматичній адаптації та міському екоплануванні.

Кожен рік складається рейтинг європейських країн за досягненням ЦСР. Країни ранжуються за загальним балом. Загальний бал вимірює загальний прогрес у досягненні всіх 17 ЦСР.

Бал можна інтерпретувати як процент досягнення ЦСР. Бал 100 означає, що всі ЦСР було досягнуто.

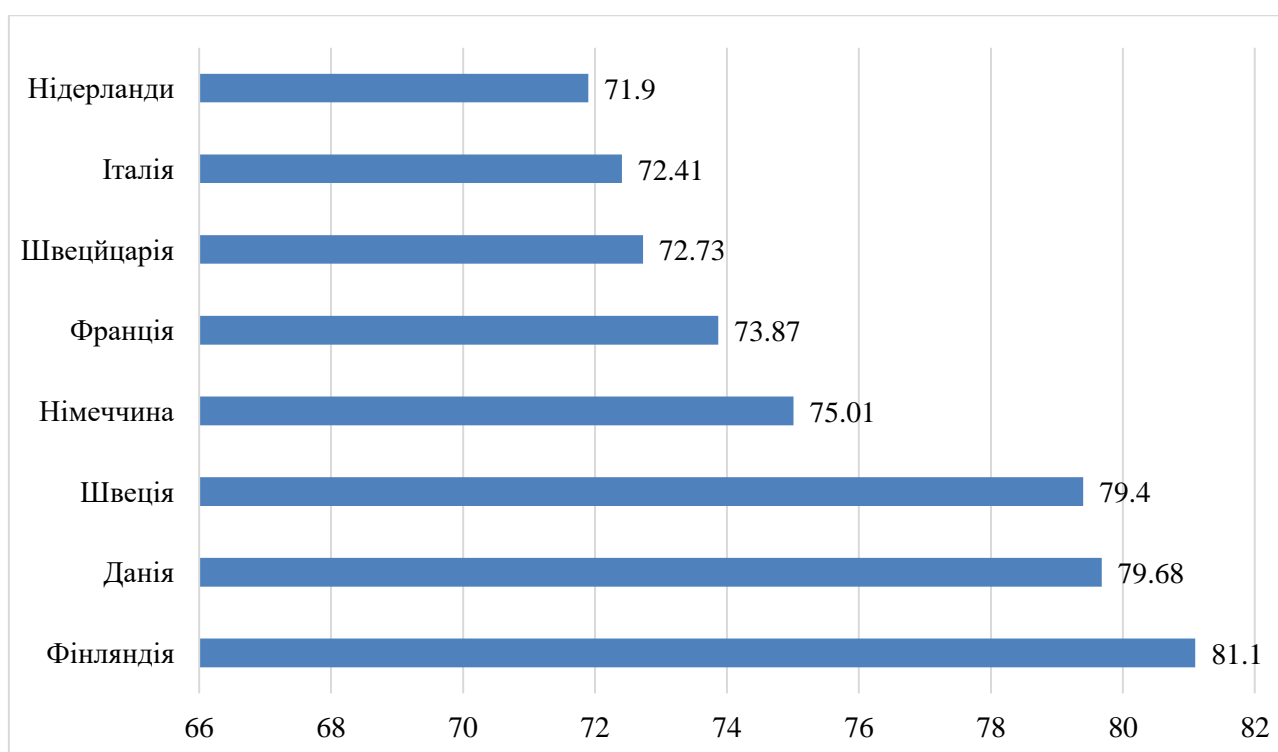

Рис.2.6 - Рейтинг європейських країн за досягненням ЦСР у 2023 році

Джерело: складено автором на основі [70,71,72,73]

Отже, Фінляндія займає перше місце з показником 81,1 року, що свідчить про високий рівень сталого розвитку та досягнення його цілей. Данія та Швеція також мають високі показники — 79,68 та 79,4 року відповідно. Німеччина,

Франція та Швейцарія знаходяться в середині списку, з результатами в межах 73–75 років. Нідерланди мають найнижчий показник серед наведених країн — 71,9 року. Проте, порівняно з іншими країнами ЄС Нідерланди входять до числа лідерів за наступними п'ятьма ЦСР: ЦСР 1 «Ліквідація злиднів» , ЦСР 9.2 «Промисловість, інновації та інфраструктура: стійкий бізнес», ЦСР 10.1 «Скорочення нерівності: соціальна згуртованість і несумісність». та ефективні інститути: інститути». Оскільки для ЦСР 9.1 «Промисловість, інновації та інфраструктура: інфраструктура та мобільність», ЦСР 14 «Життя під водою» та ЦСР 17 «Партнерства на користь досягнення цілей» є мало порівнянних на міжнародному рівні показників, складно визначити позицію цих ЦСР. За ЦСР 13 «Дії боротьби зі зміною клімату» Нідерланди перебувають у самому низу рейтингу ЄС.

Європейські країни також «стагнують» щодо принципу "не залишати нікого позаду", який включений до ЦСР і зазвичай використовується для позначення нерівності всередині країн. Тільки Норвегія, Фінляндія, Ісландія, Данія та Швеція знаходяться на вершині індексу завдяки «низькому рівню нерівності доходів та матеріальної депривації» [67].

Загалом, видно чітку тенденцію: скандинавські країни мають вищі показники досягнення сталого розвитку.

2.3. Перспективи та пріоритети для посилення сталого розвитку в Європі

Незважаючи на досягнутий прогрес, Європейський Союз стикається з серйозними проблемами для досягнення мети сталого розвитку: від кліматичної кризи до втрати біорізноманіття, через забруднення та екологічний перехід. Скорочення залежності від викопного палива вимагатиме значних інвестицій та тісної співпраці між державами-членами. Важливо, щоб політика сприяла справедливому переходу, не караючи найуразливіших громадян, забезпечуючи інклюзивне зростання. Успіх залежатиме від здатності інтегрувати інновації,

регулювання та міжнародне співробітництво для того щоб побудувати посправжньому стійке та стабільне майбутнє, здатних вирішувати глобальні проблеми.

Переміщення соціальної, екологічної та економічної стабільності в центр уваги — це не просто питання політичної волі. Економічне зростання залишатиметься в центрі економічної політики доти, доки особи, які приймають рішення, розглядатимуть економічне зростання як єдиний засіб забезпечення економічної та політичної стабільності. Для того, щоб переорієнтувати політику на нове розуміння стабільності та стійкості, економічна стабільність та процвітання мають бути відокремлені від безперервного економічного зростання. Однак для цього існує низка перешкод.

Зайнятість значною мірою залежить від економічного зростання. Ця залежність є результатом поточного спрямування технологічних інновацій. У конкурентній ринковій економіці окремі фірми змушені запроваджувати інновації, щоби вижити.

Технологічні інновації насамперед спрямовані підвищення продуктивність праці, так як на заміну праці фізичним чи технологічним капіталом та природними ресурсами. Іншими словами, той самий обсяг виробництва виробляється все меншою і меншою кількістю праці. Щоб забезпечити стабільну зайнятість, економіки повинні постійно розширювати обсяги виробництва, щоб компенсувати зростання продуктивності. Цей імператив зростання відображено в законі Оукена, який відноситься до негативного зв'язку між зростанням ВВП та безробіттям [40].

Індивіди прагнуть досягти соціального статусу, споживаючи позиційні товари, цінність яких випливає з того факту, що лише деякі люди можуть собі їх дозволити. Щоб придбати позиційні товари, індивіди зазвичай прагнуть збільшити свої доходи. Однак на сукупному рівні зростання доходів дозволяє дедалі більшій кількості людей купувати такі позиційні товари, підриваючи соціальний статус, який вони мають створювати. Це призводить до динамічного

процесу, в якому індивіди постійно прагнуть збільшити свої доходи, щоб зберегти свій соціальний статус, що призводить до «позиційної бігової доріжки».

Найголовніше, що ця позиційна безперервно підганяє економічне зростання за рахунок збільшення споживання, без вигоди від підвищення добробуту. Це одна з причин, чому в країнах з високим рівнем доходу зростання рівня доходу додає дуже мало (якщо взагалі додає) до індивідуального задоволення життям.

Державні доходи значною мірою залежать від економічної активності, що вимірюється ВВП. З одного боку, держава потребує доходів від податків на економічну діяльність для інвестування у надання суспільних благ та послуг (наприклад, інфраструктури та освіти) та для покриття процентних платежів за боргами. Також необхідно фінансувати зростаючі витрати на системи соціального забезпечення через демографічні зміни та зростаючі витрати на охорону здоров'я. З іншого боку, цей дохід безпосередньо пов'язаний із зайнятістю і, отже, залежить від зростання з огляду на те, що фіскальні системи в ЄС генерують доходи переважно за рахунок податків на робочу силу [51].

Іншою перешкодою для виходу за межі зростання є високий рівень діяльності з пошуку ренти. Надмірна погоня за рентою є політичним імперативом зростання, оскільки влада протистоїть оподаткуванню ренти. Ці інтереси обмежують можливості урядів вирішувати вищезгадані проблеми (технологічного) безробіття, нерівності та державного боргу іншими способами, ніж збільшення податкових надходжень за допомогою економічного зростання. Рента є типом «незаробленого доходу», оскільки винагорода непропорційно велика щодо витрачених трудових зусиль. Рента генерується, наприклад, за рахунок контролю за рідкісними або незамінними активами, такими як земля, фінансові активи або інтелектуальна власність. Діяльність щодо пошуку ренти має згубні наслідки для суспільного блага та соціального добробуту. Фірми, які шукають ренти, прагнуть отримати і здійснювати владу над своїм економічним і політичним середовищем через лобізм, приватизацію або придбання патентів і землі.

Ці бар'єри по суті є обмеженням сфери дій, доступних політикам для належного вирішення сучасних проблем та досягнення екологічної та економічної стабільності та забезпечення соціальної основи. Таким чином, подолання цих бар'єрів може сприяти переорієнтації політики, гарантуючи, що політики матимуть ширший вибір більш цільових політичних стратегій та інструментів та вільні застосовувати інноваційні інструменти та структури.

Перспективи сталого розвитку в європейських країнах багатообіцяючі, оскільки докладаються значні зусилля для досягнення Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР). Звіт про сталий розвиток Європи за 2025 рік висвітлює ключові сфери прогресу та виклики для 41 європейської країни, включаючи країни-члени ЄС, країни Європейської зони вільної торгівлі (ЄАВТ), країни-кандидати та Великобританію. Деякі з пріоритетів сталого розвитку в Європі включають [40]:

1. Збільшення інвестицій у чисту енергію та цифрові технології для підтримки екологічного переходу.

2. Подолання соціальної нерівності та забезпечення того, щоб ніхто не залишився осторонь, особливо в умовах інфляції та геополітичної напруги.

3. Сприяння сталому споживанню та переходу до більш здорового, екологічно чистого харчування.

4. Зміцнення міжнародного співробітництва за допомогою дипломатії ЦСР і Зеленої угоди.

Такі країни, як Фінляндія, Данія та Швеція, лідирують у сталому розвитку, незмінно посідаючи високі показники. Проте залишаються проблеми, такі як усунення впливу нестабільної практики на навколишнє середовище та забезпечення справедливого прогресу в усіх регіонах.

Кліматична нейтральність вимагає загального зобов'язання, спрямованого на досягнення довгоочікуваного екологічного переходу, вносячи зміни до звичок виробництва та споживання, щоб орієнтувати їх на стійкі практики. Європейський зелений курс визначає політичний шлях для пошуку правових інструментів, які допоможуть гарантувати не тільки те, що внески переважають споживання, але й те, що всі країни будуть повністю залучені.

Зобов'язання скоротити викиди як мінімум на 55% до 2030, на 90% до 2040 року та на 100% до 2050 року означає, що всі сектори економіки мають зазнати глибоку трансформацію, встановлюючи дедалі більшу ціну за забруднення. Цей перехід вимагає екологічно чистої моделі, яка реформує традиційну лінійну економічну систему «виробництво, використання та утилізація», щоб зробити її більш циклічною.

Кінцевою метою циклічної економіки (ЦЕ) є продовження терміну служби продукції за рахунок повторного використання, відновлення, ремонту та переробки матеріалів, мінімізуючи утворення відходів.

Напрямок у сторону циклічності вимагає відокремлення економічного зростання від використання ресурсів, при цьому ЦЕ впроваджуватиметься на всіх рівнях промисловості та у повсякденному житті людей. Це дозволить пом'якшити існуючий тиск на сировину та вирішити проблему втрати біорізноманіття.

Однак багато ще потрібно зробити. Видобуток ресурсів, пов'язаний з економічним зростанням, у чотири рази перевищує економію, досягнуту за рахунок різних ініціатив ЦЕ. Необхідні величезні зусилля з боку всіх залучених сторін, які сприяють інноваціям та соціальній підтримці найбільш уразливих для досягнення повної реалізації ЦЕ.

Сприяння освіті та комунікації допомагає підвищити обізнаність громадськості та допомагає забезпечити вжиття заходів, спрямованих на скорочення попиту на натуральні товари. Уряди мають надавати приклад, заохочуючи компанії впроваджувати практики, які скорочують викиди. Для цього потрібні міцні нормативні рамки, а також освітня програма із сильними екологічними цінностями, не скуплячись на фінансування грантів, субсидій чи податкових пільг для досягнення кліматичної нейтральності.

Європейська комісія встановила дуже високу планку для всіх своїх членів, вимагаючи нових засобів виробництва, які часто обертаються великими втратами для власників бізнесу. Досягнення цілей потребує суттєвої фінансової

допомоги разом із суворішими правилами зовнішньої торгівлі, запобігаючи втраті конкурентоспроможності порівняно з продукцією з-за меж ЄС.

Особи, які ухвалюють рішення, мають врахувати посилення заходів ЦЕ фіскальними стимулами для моделей кругового виробничого процесу. Обов'язкова переробка, повторне використання та впровадження правил довговічності продуктів дозволять продовжити термін служби продуктів, тим самим призвівши до поліпшень у таких ключових питаннях, як викиди парникових газів, слід споживання та надмірний видобуток природних ресурсів. Цей перехід до кругової економіки — не вибір, а необхідність, яка потребує радикальних змін на всіх рівнях із регулюванням, що пов'язує економічне зростання з повагою до довкілля. Він закликає до великої революції, де амбітні європейські екологічні цілі підкріплені жорсткими правилами.

Представимо перспективи сталого розвитку провідних країн Європи на рис.2.6.

<p>Поглиблення інтеграції екологічних цілей у всі сфери економіки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Європа продовжуватиме втілювати стратегії, де сталий розвиток є основою промислової політики, енергетики, сільського господарства та транспорту.
<p>Розвиток "зеленої" енергетики та декарбонізація</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Очікується збільшення частки відновлюваних джерел енергії, розвиток водневої енергетики та зниження залежності від викопного палива.
<p>Цифровізація сталого розвитку</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Смарт-технології, Big Data, IoT та штучний інтелект допоможуть ефективніше управляти екологічними та соціальними ресурсами.
<p>Поглиблення кліматичної дипломатії ЄС</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Європа виступатиме глобальним лідером у просуванні кліматичних ініціатив і партнерств на основі Зеленої угоди.

Рис.2.6 - Перспективи сталого розвитку провідних країн Європи

Джерело: складено автором на основі [48,54,64,65,67]

Отже можемо виділити чотири пріоритети для прискорення реалізації ЦСР: збільшення інвестицій у чисту енергетику та цифрові технології; реалізація «просоціальних заходів» для підтримки громадян в умовах наслідків інфляції, зростання бюджетного тиску та геополітичної напруженості; перехід до більш здорового та стійкого харчування; та підтримка сталого розвитку регіонів за межами Європи за допомогою «дипломатії зеленого курсу».

Інтеграція нових цифрових технологій у традиційні організаційні моделі, обумовлена цифровою трансформацією, яка викликала значні зміни у їх структурних та технічних виробничих процесах. При інтеграції з існуючими інформаційними та комунікаційними технологіями ці технологічні досягнення забезпечують конкурентну перевагу, диференціюючи країни з погляду економічної ефективності та орієнтації на стійкість. Цифрова трансформація включає інтеграційний процес, який узгоджує поточні інформаційні та комунікаційні технології з новими цифровими технологіями для досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей країни.

Європейські країни усвідомили важливість цифрової трансформації у забезпеченні економічного та сталого зростання, розуміючи конкурентну перевагу надійної цифрової економіки. Проте рівні економічного розвитку, стійкості та цифровізації різняться в різних європейських країнах через значні відмінності. Тому менш розвинені країни з слабкішою цифровою економікою мають можливість слідувати моделі розвиненіших і високоцифрових країн.

Створення ефективного посткризового реагування залишається головним пріоритетом ЄС. З цієї причини досягнення ЦСР є основним компонентом внутрішніх та зовнішніх дій Європи, тому політика ЄС має бути спрямована на цю мету.

Висновки до розділу 2

Аналіз використання інструментів сталого розвитку провідних країн Європи проведено на прикладі Швеції, Нідерландів, Німеччини. Встановлено, що Швеція також є одним із лідерів у сфері сталого розвитку. В даній країні відновлювані джерела енергії забезпечують понад половину споживаної енергії, що є результатом послідовної державної політики. Серед інших важливих інструментів — розвиток екологічного містобудування, активна участь місцевих громад у процесах прийняття рішень, а також реалізація Національної стратегії сталого розвитку. Швеція стабільно входить до топ-3 країн світу за показниками сталого розвитку, що підтверджує ефективність її політик.

Німеччина застосовує комплексну політику сталого розвитку, зокрема через програму «Energiewende», що передбачає поступовий перехід до відновлюваної енергетики. Також активно впроваджуються зелені сертифікати, системи енергоефективності, підтримуються дослідження та інновації в екологічних технологіях. Проте Німеччина стикається з труднощами в процесі декарбонізації важкої промисловості, що дещо сповільнює темпи досягнення цілей. Нідерланди вважаються інноваційним лідером у сфері сталого розвитку, особливо у сфері водних ресурсів, аграрних технологій та «зеленого» урбанізму. Основні інструменти включають активне використання систем управління водою (враховуючи загрозу затоплень), впровадження вертикального фермерства, розвиток сталого транспорту, а також підтримку стартапів у сфері екологічних інновацій.

Серед усіх країн ЄС Північна Європа показала найкращі результати з погляду прогресу у досягненні ЦСР із середнім індексним балом 81. Фінляндія посідає перше місце в індексі ЦСР серед європейських країн, за нею йдуть Швеція та Данія. Незважаючи на ці позитивні результати, країни ЄС, як і раніше, зазнають труднощів у досягненні цільових показників ЦСР у галузі стійкого харчування, біорізноманіття та сільського господарства. Це можна пояснити

міжнародними побічними ефектами, такими як вирубування лісів, які є частиною торгівлі.

Стійкий розвиток вимагає цілісного та міжсекторального підходу до політики, щоб гарантувати, що економічні, соціальні та екологічні проблеми вирішуються спільно. Таким чином, у кінцевому підсумку сталий розвиток є питанням управління та потребує правильних інструментів для забезпечення узгодженості політики, як у тематичних галузях, так і між зовнішніми діями ЄС та іншими його політиками.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток — це системний процес, який включає економічну, соціальну та екологічну складові. Теоретичною основою сталого розвитку є ідеї рівності, ефективного використання ресурсів і довгострокового планування. Ця модель набула особливого значення в умовах глобальних екологічних викликів, змін клімату та соціально-економічної нестабільності. В рамках кваліфікаційної роботи було досліджено, як провідні країни Європи реалізують принципи сталого розвитку на практиці.

Загалом Європа досягла значного прогресу у досягненні ЦСР. Загалом найбільш позитивні результати можна побачити в ЦСР 16 (Світ, правосуддя та сильні інститути). Але з деякою метою прогрес йде повільніше, ніж в інших. Наприклад, ще належить просунутися в управлінні екологічними аспектами стійкості, як очікується в ЦСР 7 (Недорога та чиста енергія) та ЦСР 13 (Боротьба зі зміною клімату).

Ось чому багатостороння співпраця має вирішальне значення для ЄС у забезпеченні населення чистою енергією, доступом до якісної освіти та розбудови спільнот, які поважають права людини, піклуються про довкілля та стійкі до майбутніх криз.

Сталий розвиток у Європі має системний характер, охоплюючи екологічну, економічну та соціальну складові, інтегровані в національні стратегії розвитку. Швеція є прикладом високоефективної реалізації “зелених” ініціатив, зокрема завдяки ефективній податковій політиці, циркулярній економіці та широкому використанню біоенергетики. Ця країна демонструє найвищі показники переробки відходів та низький рівень викидів парникових газів. Нідерланди вирізняються інноваційними рішеннями в урбаністиці та водному управлінні, активно впроваджуючи концепцію “розумних міст” і розвиваючи велосипедну інфраструктуру. Їхній досвід є особливо цінним у контексті адаптації до змін клімату.

Німеччина реалізує масштабну програму енергетичного переходу (Energiewende), яка передбачає відмову від традиційних джерел енергії на користь відновлюваних. Незважаючи на окремі труднощі, Німеччина залишається лідером у законодавчому та технологічному забезпеченні сталого розвитку. Швеція вирізняється потужною кліматичною політикою та високим рівнем залученості громадян. Німеччина активно працює над технологічною трансформацією, але має виклики у важкій промисловості. Нідерланди демонструють інноваційний підхід у сфері екологічного управління, проте мають резерви для покращення соціальних показників.

Вивчення досвіду зазначених країн свідчить, що ключем до успіху є поєднання державної політики, економічних стимулів, інновацій та активної участі суспільства.

Отримані результати мають практичне значення для України, яка лише формує власну систему інструментів сталого розвитку. Адаптація європейських підходів з урахуванням національних умов дозволить ефективніше впроваджувати екологічно відповідальні та економічно вигідні моделі розвитку.

Перспективи сталого розвитку в європейських країнах багатообіцяючі, але вони пов'язані з викликами та можливостями. Відповідно до Звіту про сталий розвиток Європи за 2025 рік, європейські країни досягають значного прогресу в досягненні Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР). Такі країни, як Фінляндія, Данія та Швеція, лідирують, демонструючи високі показники за різними показниками.

Проте є сфери, які потребують покращення. Наприклад, подолання соціальних наслідків інфляції, забезпечення того, щоб ніхто не залишився позаду, і перехід до більш здорових і стійких моделей споживання є ключовими пріоритетами. У звіті також підкреслюється важливість збільшення інвестицій у чисту енергію та цифрові технології для досягнення майбутніх цілей сталого розвитку. Керівництво Європейського Союзу підтвердило свою відданість ЦСР, інтегрувавши їх у сфери політики та встановивши амбітні цілі на 2030 рік. Це включає сприяння міжнародній співпраці та просування «Європейської угоди

для майбутнього», яка узгоджується з екологічними, соціальними та міжнародними пріоритетами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз сталого розвитку — глобальний і регіональний контексти / Міжнар. рада з науки (ISC) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. — К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. — Ч. 1. Глобальний аналіз якості і безпеки життя (2019). — 216 с. URL: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/SD2019-P1-FULL-UA.pdf>(дата звернення 03.03.2025)

2. Аналіз сталого розвитку — глобальний і регіональний контексти / Міжнар. рада з науки (ISC) та ін.; наук. кер. проекту М. З. Згуровський. — К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. — Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку (2019). — 112 с. URL: <http://wdc.org.ua/sites/default/files/SD2019-P2-FULL-UA.pdf>(дата звернення 03.03.2025)

3. Белінська Я., Чуницька І. Зарубіжний досвід використання зелених облігацій як джерела фінансування капітальних інвестицій в сталий розвиток. *Via Economica*, № (4). 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-4-1>(дата звернення 09.03.2025)

4. Боголюбов В.М. та ін. Стратегія сталого розвитку: Підручник / В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Л.Г.Мельник, О.О. Ракоїд. За редакцією професора В.М. Боголюбова. Київ: ВЦНУБІПУ. 2018. 446 с.

5. Коваленко В.М. Зростання ролі держави в удосконаленні фінансових інструментів управління економічними процесами. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. 2021. С.43. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiI9Mj56MqNAXWKFAIHYSFuoQFnoECBgQAQ&url=https%3A%2F%2Farcher.chnu.edu.ua%2Fbitstream%2Fhandle%2F123456789%2F1827%2F%25D0%2597%25D0%25B1%25D1%2596%25D1%2580%25D0%25BD%25D0%25B8%25D0%25BA%2520%25D0%2586%25D0%2586%25D0%2586%2520%25D0%25BA%25D0%25BE%25D0%25BD%25D1%2584%25D0%25B5%25D1%2580%25D0%25B5%25D0%25BD%25D1%2586%25D1%2596%25D1%258F.pdf%3Fsequence%3D>

[1%26isAllowed%3Dy&usg=AOvVaw3tJu5xFwyYue6hqdyR15A1&opi=89978449](#)(

дата звернення 09.03.2025)

6. Економічна політика держави: навч. посіб. Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло, Л. В. Лебедева; за ред. Ю.М. Уманціва. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2020. 480 с.1

7. Ілляшенко С.М., Перерва П.Г., Маслак О.І., Кобелева Т.О., Кучинський В.А. Ефективність інформаційних технологій в управлінні інтелектуальною власністю промислового підприємства. Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Екон.науки. Харків : НТУ "ХПІ", 2021. № 1. С. 53-58.

8. Кобелева Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/cb92a0a5-535b-4f12-a58f-f7cb848e9157/content>

9. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник. О.Ю. Кононенко. К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с. URL:https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2021/04/posibnik_kononenko.pdf(дата звернення 09.03.2025)

10. Кононенко О.М. Європейські практики підтримки сталого розвитку сільських територій у контексті удосконалення земельних відносин. Економіка АПК. 2018. № 4. С. 95–102.

11. Корольчук Л. Екологізація економіки в контексті реалізації концепції сталого розвитку: теоретичний аспект. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету* №76.3 (2022): 98-106. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39214>

12. Липов В. В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. II. Конкурентна стратегія інтеграції України у міжнародний економічний простір. *Економіка України*. 2018. № 4. С. 3-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_4_2

13. Липов В.В. Ушенко, Н. В. (2023) Цифрова трансформація в економіці, фінансах, менеджменті та підприємстві, 18 травня 2023 р., Київ. URL: <https://feu.kubg.edu.ua/images/FEU/KIE/3/6/6/%D0%9...>

14. Липов В. В. Цифровізація у сфері відновлюваної енергетики: енергетичні мікромережі як інструмент сталого розвитку. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5698347f-4165-4259-a1ad-a96373312f44/content> (дата звернення 09.03.2025)

15. Маргасова В. Г. Зарубіжний досвід реалізації державної політики екологічної безпеки в контексті публічного управління." Право та державне управління 3 2022: URL: URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/32.pdf(дата звернення 09.03.2025)

16. Мельник В., Поліщук О. Сталий розвиток в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, 2023 №50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-63>

17. Садовець О. Міжнародний досвід реалізації концепції освіти для сталого розвитку. 2024. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/items/058a2381-932d-4945-b133-1cd9286eaab6>(дата звернення 28.04.2025)

18. Скиба Ю.А., Лазебна О.М., Скиба М.М. Зміст і структура екологічної освіти в контексті сталого розвитку. Збалансований (сталий) розвиток України – пріоритет національної політики: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36116/Skyba-Lazebna-Skyba.pdf?sequence=1>(дата звернення 09.03.2025)

19. Скорик М.О. Еволюція та сутність державного регулювання аграрного сектору економіки. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. No 25 (1). С. 12–16.

20. Скорик М. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій. 2024. (3(50)). С. 195-202. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-29>

21. Совгіра С. Essence, principles and conditions of implementation of education for sustainable development. *S World Journal*, 2023. 3(19-03), 58–64. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-19-03-050> (дата звернення 28.04.2025)
22. Совгіра С., Браславська О. Освіта для сталого розвитку як основа формування екологічної культури майбутніх фахівців. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2023. Вип. 4. С.13-23. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/269289>
23. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі: колективна монографія. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. 540 с.
24. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. – К.: НУХТ, 2022. – 337 с
25. Стратегії сталого розвитку : навч. посіб. / В.В. Добровольський, Є.М. Безсонов, Г.В. Непеїна, Д. О. Крисінська, Н.А. Сербулова. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 160 с.
26. Управлінські інструменти забезпечення сталого розвитку: навч. посіб. КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Іщенко А.М., Акімова О.А. Електронні текстові дані (1 файл: 1,4 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 102 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/5725dd85-59ee-4bed-b463-1f90092d913f/content>
27. Чернега І. І., Жарун О. В., Панахно Р. В., Майданюк Р. П. Соціальне підприємництво: досвід європейських країн та сучасні тенденції розвитку в Україні. *Journal of management, economics and technology = Журнал з менеджменту, економіки та технологій*. № 2. Харків: ДБТУ, 2024. С. 13-26 <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/58946>
28. Шводіауер Г., Перерва П. Г. . Характеристика цілей сталого розвитку, Авіація, промисловість, суспільство : матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 18 травня 2023 р., м. Кременчук / редкол. В. В. Сокурєнко [та ін.] Кременчуц. льотний коледж. – Харків : ХНУВС, 2023. – С. 883-886. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66442>

29. Bouwma, I.M., A.L. Gerritsen, D.A. Kamphorst & F.H. Kistenkas (2015). Policy instruments and modes of governance in environmental policies of the European Union; Past, present and future. Statutory Research Tasks Unit for Nature & the Environment (WOT Natuur & Milieu), WOt-technical report 60. 42 p.

30. Calafat-Marzal C., V. Sanz-Torró Guaita-Martinez J.M., V. Vega Assessment of European countries' national circular economy policies. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479724038222> (дата звернення 17.05.2025)

31. Cohesion Policy and Sustainable Development. Policy Instruments, Supporting, URL : https://ieep.eu/publications/cohesion-policy-and-sustainable-development-policy-instruments-supporting-paper-5/?utm_source (дата звернення 17.05.2025)

32. Dacko, M. koncepcja zrównoważonego rozwoju w naukach ekonomicznych—inspiracje, ewolucja, perspektywy. In *Natura 2000 Jako Czynniki Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich Regionu Zielonych Płuc Polski*, 1st ed.; Bołtomiuk, A., Kłodziński, M., Eds.; IRWiRPAN: Warszawa, Poland, 2011; pp. 19–42

33. Economic Growth—the Essence of Sustainable Development URL: <https://www.hoover.org/research/economic-growth-essence-sustainable-development> (дата звернення 17.05.2025)

34. Elblox Platform. The Regional P2P Energy Market. 2021 [Electronic resource]. URL:

<https://www.fingrid.fi/globalassets/dokumentit/fi/palvelut/alkuperatakuun-sertifikaatti/tapahtumamatskut/case-elblox.pdf> (дата звернення 28.04.2025)

35. Engler, F., MacDonald, M., Piazza, R., Sher, G. (2020). *Migration to Advanced Economies Can Raise Growth* URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/06/19/blog-weo-chapter4-migration-to-advanced-economies-can-raise-growth>

36. European Commission (2023). *EU sanctions against Russia following the invasion of Ukraine*. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_en(дата звернення 17.05.2025)

37. European Fund for Sustainable Development Plus ,URL :https://international-partnerships.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/funding-instruments/european-fund-sustainable-development-plus_en?utm_source(дата звернення 17.05.2025)

38. Europe's Planto Become the First Climate-Neutral Continent , URL: https://www.wired.com/story/eu-green-deal/?utm_source(дата звернення 17.05.2025)

39. Fast Facts – What is Sustainable Development? URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/08/what-is-sustainable-development/>

40. Foresti, M. (n.d.). What the EU Recovery fund means for Europe and international development. URL:<https://odi.org/en/insights/what-the-eu-recovery-fund-means-for-europe-and-international-development/>(дата звернення 17.05.2025)

41. General Assembly of UN [Electronic resource]. ‘Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development’. Resolution of the UN General Assembly dated September 25, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

42. Good Governancein Sustainable Development.URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=1545>(дата звернення 17.05.2025)

43. Hametner, M., etal., Sustainable development in the European Union. Overview of progress to wards the SDGsinan EU context (2019 edition), 2019, European Union.

44. High-Level Political Forumon Sustainable Development. URL:<https://hlpf.un.org/2025>(дата звернення 17.05.2025)

45. Lotz-Sisitka H.B., Tshiningayamwe S. &Urenje S. Sustainability Starts with Teachers. An ESD Professional Development Programme for Secondary Teacher

Educators. Introduction and Overview. – UNESCO/SARUA : Harare/Pretoria, 2017 – P. 34-37

46. Lowering emissions is key to saving the climate. Find out how Sweden does it. URL: <https://sweden.se/climate/sustainability/sweden-and-sustainability> (дата звернення 17.05.2025)

47. OECD, How's Life in your country? Country notes, URL: <https://www.oecd.org/wise/measuring-well-being-and-progress.htm#country-notes> (дата звернення 08.05.2025)

48. OECD, How's Life in your country? Country notes, URL: <https://www.oecd.org/wise/measuring-well-being-and-progress.htm#country-notes> (дата звернення 08.05.2025)

49. Pacis M., VanWynsberghe R. Key sustainability competencies for education for sustainability international Journal of Sustainability in Higher Education. 2020. № 3 P. 575–592. <http://dx.doi.org/10.1108/ijshe-12-2018-0234>.

50. Raul Prebisch and Dependencia Theory https://www.pbs.org/wgbh/commandingheights/shared/minitextlo/ess_dependencia.html (дата звернення 08.05.2025)

51. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <https://odi.org/en/insights/what-the-eu-recovery-fund-means-for-europe-and-international-development/> (дата звернення 08.05.2025)

52. Šajin N. Electricity 'Prosumers' [Electronic resource]. European Parliamentary Research Service. 2016. URL: <https://www.europarl.europa.e>

53. Skoryk M. O. (2024) Conceptual framework for sustainable development of rural areas. Economics of Systems Development. vol. 6 (1), pp. 95–99.

54. Sustainable Development: Challenges and Opportunitie URL: <https://www.plasticcollective.co/sustainable-development-challenges-and-opportunities/> (дата звернення 28.04.2025)

55. Sustainability Starts with Teachers. Capacity Building Programme for Teacher Educators on Education for Sustainable Development (CAP-ESD). – 2023. – URL: <https://sustainabilityteachers.org/> (дата звернення 08.05.2025)

56. Sutherland L. A., Toma L., Barnes A. P., Matthews K. B. Agrienvironmental diversification: linking environmental, forestry and renewable energy engagement on Scottish farms . Journal of rural studies. 2016. No 47. P. 10–20.

57. Statistics Netherlands (2023), Monitor of Well-being and the Sustainable Development Goals 2023, URL: <https://www.cbs.nl/en-gb>(дата звернення 08.05.2025)

58. Tkachova N., Kobieliava T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the bench marking concept [Electronic resource]. International Marketing and Management to Innovations: GlobalSci. EJournal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

59. United Nations , The 17 goals URL: <https://sdgs.un.org/goals>(дата звернення 08.05.2025)

60. The EU's Green Economy Policy and Its Sustainable Development Goals: Prospects and Challenges URL: <https://www.igi-global.com/chapter/the-eus-green-economy-policy-and-its-sustainable-development-goals/356453>(дата звернення 08.05.2025)

61. The Netherlands country profile - SDGs and the environment URL: <https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-transitions/sustainable-development-goals-and-the/country-profiles/the-netherlands-country-profile-sdgs>(дата звернення 08.05.2025)

62. The World in 2050. Innovations for Sustainability: Path ways to an efficient and sufficient post-pandemic future. Report prepared by TheWorldin 2050 initiative. International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), Laxenburg, Austria. URL : <https://iiasa.ac.at/news/jul-2020/innovations-for-sustainability-in-post-pandemic-future>(дата звернення 08.05.2025)

63. UN Global Compact. Making Global Goals Local Business: A New Era for Responsible Business. URL : <https://www.local2030.org/library/424/Making-Global-Goals-Local-Business-A-New-Era-for-Responsible-Business.pdf>(дата звернення 08.05.2025)

64. UNECE, Case Study for Road Map on Statistics for SDGs 2.0, Netherlands: Using well-being and SDG indicators to hold government to account, URL:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjks9Hk2sqNAxW9PxAIHcG_HhkQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Functad.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2021-04%2FSDGRoadMap_CaseStudies.pdf&usg=AOvVaw3sf7cVwZKG3g3v-029mWZD&opi=89978449(дата звернення 08.05.2025)

65. Volz, U., Böhnke, J., Knierim, L., Richert, K., Röber, G.-M. Eidt, V.: Financing the Green Transformation: How to Make Green Finance Work in Indonesia. London: Palgrave Macmillan, 2015, ISBN 978-1-137-48612-7

66. Selwyn B. Walt Rostow's Development Theory Shows That Capitalism Relies on Brutal Violence <https://jacobin.com/2023/06/walt-rostow-development-theory-capitalism-anti-communism-violence/>(дата звернення 08.05.2025)

67. Wals A. The role of universities in co-creating transitions towards sustainability. Wageningen University and Research – 2020. URL: <https://panopto.abo.fi/Panopto/Pages/Viewer.aspx?id=f76e63c3-7d87-4c6e-a3f5-add600944d68> (дата звернення 28.04.2025)

68. Weizsaecker E., Wijkman A. ComeOn! Capitalism, Short-termism, PopulationandtheDestructionofthePlanet. A ReporttotheClubofRome. NewYork, Springer, 2018. 220 p.

69. Werning J. P., Spinler C. Transition to circular economy on firm level: Barrier identification and prioritization along the value chain. *Journal of Cleaner Production*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118609>

70. World Bank [URL:https://data.worldbank.org/](https://data.worldbank.org/)(дата звернення 08.05.2025)

71. World Bank Germany URL: <https://data360.worldbank.org/en/economy/DEU>(дата звернення 08.05.2025)

72. World Bank Netherlands URL: <https://data360.worldbank.org/en/economy/NLD>(дата звернення 08.05.2025)

73. World Bank Sweden URL: <https://data360.worldbank.org/en/economy/SWE>(дата звернення 08.05.2025)

74. World Systems Theory by Carlos A. Martínez-Vela
URL: <https://web.mit.edu/esd.83/www/notebook/WorldSystem.pdf> (дата звернення 28.04.2025)

75. Yatsenko O., Shvydanenko, O., Shvydanenko, H. Циркулярна економіка як основа забезпечення сталого розвитку країни в контексті євроінтеграції. *Економіка і регіон Economics and Region*.2022. (4(87)). 150–167.
URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4\(87\).2794](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4(87).2794) (дата звернення 08.05.2025)

ДОДАТОК А

Зв'язок між цілями ЦСР та політикою ЄС у галузі зеленої економіки

